

“Vi är alla olika” – att möta det enskilda barnet inom dagvården

En litteraturstudie

Jonna Fellman

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Det sociala området
Identifikationsnummer:	11986
Författare:	Jonna Fellman
Arbetets namn:	"Vi är alla olika"- att möta det enskilda barnet inom dagvården : En litteraturstudie
Handledare (Arcada):	Carina Kiukas
Uppdragsgivare:	Arcada
<p>Sammandrag:</p> <p>Detta examensarbete är ett beställningsarbete för Arcada. Målet med mitt examensarbete är att stöda utvecklingen av konceptet i projektet IMPAECT. Projektet är ett EU-projekt inom vilket man kan utföra daghemspraktik med fokus på interkulturell kompetens. I mitt examensarbete fokuserar jag på pedagogens roll i arbetet med invandrabarn. Syftet med mitt arbete är att erbjuda en djupare kunskap för daghemspedagoger i bemötandet av invandrabarn och vad man ska ta i beaktande i den pedagogiska verksamheten med invandrabarn. Genom att använda mig av en litteraturstudie svarar jag på dessa frågor: 1. Hur kan pedagoger använda sig av ett interkulturellt perspektiv i den pedagogiska verksamheten med invandrabarn? 2. Vilka arbetsmetoder kan pedagoger använda sig av i en interkulturell miljö på daghemmet? För att svara på mina frågeställningar har jag använt mig av vetenskapliga artiklar som berör arbetsmetoder på ett interkulturellt daghem samt kulturell medvetenhet bland pedagoger. Ett kriterium gällande mina artiklar är att de är publicerade under de senaste tio åren. Resultatet visar på vikten av pedagogernas förhållningssätt till olikheter i processen att undvika fördomar. Hur pedagoger väljer att bemöta olikheter kan inverka på barnens identitetsutveckling. Pedagogerna bör även ta i beaktande mångfalden bland barnen i de dagliga aktiviteterna. Exempel på arbetsmetoder kan vara högläsning, genom vilken kunskap om olika kulturer kan förmedlas, sagostunder och samtal. Barnens olika språk borde också tas i beaktande i de dagliga aktiviteterna. Föräldrars kunskap borde även tas i beaktande och leda till ett effektivare samarbete mellan daghemmet och föräldrarna.</p>	
Nyckelord:	Barn, dagvård, pedagog, delaktighet, inklusion, interkulturell pedagogik, interkulturellt förhållningssätt, interkulturell kommunikation, interkulturell kompetens, Arcada
Sidantal:	58
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	16.12.2013

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Social Services
Identification number:	11986
Author:	Jonna Fellman
Title:	"We are all different" - approaching the individual child in day care : A literature review
Supervisor (Arcada):	Carina Kiukas
Commissioned by:	Arcada
<p>Abstract:</p> <p>This degree thesis is a commission work for Arcada. The aim with my degree thesis is to function as a support of the concept in the IMPAECT project. The project is an EU-project within you can do a practical training at a day care center with focus on intercultural competence. In my degree thesis I am focusing on the role as preschool teacher when working with immigrant children. The purpose with my study is to offer a deeper understanding for preschool teachers in approaching immigrant children and what to think about in the pedagogic activity with immigrant children. By using a literature review I am answering these research questions: 1. How can preschool teachers use an intercultural perspective in the pedagogic activity with immigrant children? 2. Which working methods can preschool teachers use within an intercultural environment? To answer the questions I have used scientific articles which involve working methods in an intercultural day care center and cultural consciousness among preschool teachers. One criterion when it comes to my articles is that they are published during the last ten years. The result of the study shows the importance of preschool teachers' approach to differences in the process to avoid prejudices. How the preschool teachers decide to respond to immigrant children will affect the children's identity development. Preschool teachers should also take into account the diversity among the children in the daily activities. Examples on working methods may include reading aloud to children, through knowledge about different cultures can be thought. Other examples on working methods are storytelling and conversations with children. It is also of importance to notice the children's different languages in the activities. The parents' knowledge should also be taking into account and lead to a more effective co-operation between the day care center and the parents.</p>	
Keywords:	Children, daycare, participation, inclusion, intercultural pedagogic, intercultural approach, intercultural communication, intercultural competence, Arcada
Number of pages:	58
Language:	Swedish
Date of acceptance:	16.12.2013

INNEHÅLL

1	INLEDNING	1
2	BAKGRUND	2
2.1	Syfte och frågeställningar	4
2.2	Arbetslivsrelevans	4
3	TIDIGARE FORSKNING	5
4	TEORETISK REFERENSRAM	8
4.1	Socialpedagogiskt förhållningssätt	8
4.1.1	<i>Delaktighet</i>	9
4.1.2	<i>Inklusion</i>	10
4.2	Interkulturella perspektiv	11
4.2.1	<i>Interkulturell pedagogik</i>	12
4.2.2	<i>Interkulturellt förhållningssätt</i>	15
4.2.3	<i>Interkulturell kommunikation</i>	16
4.2.4	<i>Interkulturell kompetens</i>	18
4.3	Koppling mellan socialpedagogik och interkultur i pedagogisk verksamhet	19
5	METOD OCH TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	22
5.1	Litteraturstudie som metod	22
5.2	Datainsamling	23
5.2.1	<i>Urvalskriterier</i>	24
5.2.2	<i>Tillvägagångssätt av materialet</i>	25
5.3	Innehållsanalys	26
5.4	Forskningsetiska överväganden	28
6	RESULTAT	29
6.1	Förhållningssätt	29
6.2	Utveckling av ett interkulturellt arbetssätt	30
6.3	Språkutvecklande arbetssätt	32
7	RESULTATANALYS OCH TEORIKOPPLING	33
7.1	Sammanfattning av resultatet	34
7.2	Interkulturellt förhållningssätt	35
7.2.1	<i>Interkulturell medvetenhet och kompetens</i>	36
7.3	Utveckling av ett interkulturellt arbetssätt	38
7.3.1	<i>Interkulturellt pedagogiskt arbete</i>	38
7.3.2	<i>Interkulturell kommunikativ kompetens</i>	39

7.3.3	<i>Språkutvecklande arbetssätt med socialpedagogisk grund</i>	40
7.4	Socialpedagogiska perspektiv i ett interkulturellt arbete	42
7.4.1	<i>Interkulturella möten</i>	43
8	DISKUSSION	45
8.1	Metoddiskussion	45
8.2	Konklusion	48
8.3	Förslag till fortsatt forskning	50
	KÄLLOR	51
	BILAGOR	55

1 INLEDNING

Globalisering och internationalisering har gjort att vi idag har flera daghem med många barn med skilda etniska och kulturella bakgrunder. Pedagogerna i dessa nya mångkulturella miljöer står idag inför en ny situation. De bör skaffa sig ett nytt sätt att förhålla sig till den nya verkligheten. Deras pedagogiska kompetens måste utvidgas, så att de kan förstå konsekvenserna av migrationsprocesser och vad detta innebär i ett undervisningssammanhang. Pedagogerna bör vara flexibla i sitt sätt att vara. Här gäller det att hitta mer anpassade former eller metoder för den pedagogiska verksamheten och kunna använda sig av de kommunikationsmedel som finns idag. Genom pedagogernas praktiska erfarenheter skapas och provas olika teorier som i sin tur ger ny kunskap. (Lahdenperä, 2004:33)

Idag blir det allt vanligare att man inom dagvården möter barn från andra kulturer och detta bör man som personal vara förberedd på för att kunna erbjuda barnet den trygghet och det stöd som barnet är i behov av. Jag har kommit mycket i kontakt med barn under mina praktiker i socionomutbildningen. I denna studie kommer jag att fokusera på pedagogens roll i ett interkulturellt arbete med barn inom dagvården. Här är det viktigt att man som pedagog tar i beaktande att varje barn är unikt. Det är här även viktigt att pedagogen i verksamheten uppmärksammar att alla barn har sin egen historia och sin egen bakgrund.

I *Grunderna för planen för småbarnsfostran* (Stakes, 2005) framkommer det att personalen ska bemöta barnet på ett sätt som respekterar barnets individuella behov, personlighet och familjekultur så att barnet känner sig jämlikt oberoende av kön, social och kulturell bakgrund eller oberoende av sitt etniska ursprung. I planen framkommer också att barn som hör till en minoritetskultur skall kunna växa upp i ett mångkulturellt samhälle så att de blir medlemmar i sin egen kulturkrets och i det finländska samhället.

Barnets kulturella bakgrund och modersmål skall beaktas i verksamheten och barn med olika språk- och kulturbakgrunder ska också stödjas i processen att lära sig finska eller svenska som andraspråk. I planen betonas även att barnet behöver systematiskt stöd för att ta till sig ett nytt språk och för att lära sig att använda det.

Vidare betonas vikten av att personalen sätter sig in i barnets kultur, levnadsvanor och historia och här betonas samarbetet med föräldrarna. Planen för småbarnsfostran utarbetas i samråd med föräldrarna och i den kommer man överens om hur barnets språk och kultur skall stödjas. Föräldrarna får även information om vikten av att utveckla barnets modersmål och hur detta kan göras. På det här sättet skapar man grunden för en fungerande tvåspråkighet. (Stakes, 2005)

Jag hoppas att min studie skall kunna fungera som ett hjälpmedel för pedagoger som jobbar inom en kulturell mångfald. Jag vill att pedagoger ska kunna använda sig av mitt arbete för att öka deras egen förståelse för en kulturell mångfald samt för att kunna hantera den kulturella mångfalden i praktiken.

2 BAKGRUND

Under våren 2012 utförde jag en del av min fördjupade praktik på ett daghem i Göteborg. Praktiken ingick i ett EU finansierat projekt med partners från Tyskland, Sverige, Holland och Cypern. Projektets namn är IMPAECT och står för Intercultural competence in daycare. Inom detta projekt kan man alltså göra daghemspraktik med inriktning på interkulturell kompetens. Under min praktikperiod kom jag i kontakt med barn med invandrarbakgrund och fick en förståelse för hur verksamheten kan se ut när man jobbar med invandrarbarn. Mitt examensarbete är ett beställningsarbete av Arcada och görs under projektet IMPAECT. Målet med mitt arbete är att stöda utvecklingen av konceptet i detta projekt.

Jag kommer i min studie att använda mig av olika begrepp som är centrala när det gäller daghemspersonalens förmåga att arbeta med barn från mångkulturella bakgrunder. Dessa begrepp är: ”interkulturell pedagogik”, interkulturellt förhållningssätt”, ”interkulturell kommunikation” samt ”interkulturell kompetens”. Dessa begrepp kommer jag att ta upp senare i den teoretiska referensramen. För att inge en förståelse för dessa kommer jag här att ge en slags grund till begreppen genom att beskriva hur begreppet ”interkultur” står i förhållande till begreppet ”mångkultur”.

Begreppet interkultur introducerades i början av 1980-talet i Sverige. Det användes då synonymt med begreppet mångkultur. Båda begreppen kom att relateras till termer som ”perspektiv, dimensioner, undervisning och utbildning och utan enhetliga definitioner”.

Begreppet interkultur kom dock successivt mer att syfta på kulturens dynamiska aspekter, där klass, genus, sexualitet, generation, språk, bostadsområde, etnicitet, religion och individualitet blir viktiga delar. Begreppet mångkultur uppfattas enligt Nationalencyklopedin som mer öppet för kulturella överskridanden och blandningar. (Sharif, 2008:110)

Lunneblad (2009:27) förklarar begreppet mångkultur som någonting kvantitativt, mängden på något, medan begreppet interkultur står för en interkulturell handling. Den- na interkulturella handling syftar på något som sker, istället för att berätta hur något är.

Jag kommer även i min studie att behandla begreppen: ”invandrarbakgrund” och ”invandrarbarn” i min text och därför tänker jag förklara lite mer ingående vad begreppet invandrare står för. Lunneblad (2009:15) menar att begreppet invandrare ofta används i samband med ord som kulturell mångfald och mångkultur. Invandrare är ett begrepp med flera definitioner och det används i dagligt tal, såväl som i offentliga sammanhang, på en mängd olika sätt. Objektiva förhållanden som en persons födelseland eller medborgarskap är ibland utgångspunkten. Invandrare är också en kategorisering som kan utgå från mera ”subjektiva” kriterier som bygger på hur en person förstår sig själv i relation till det samhälle där personen lever eller hur personen ses av andra i det samhälle där denne lever.

Jag väljer att använda mig av invandrarbegreppet eftersom det är ett vanligt förekommande begrepp som används i vardagligt tal när man pratar om personer från en mångkulturell bakgrund. Jag är dock försiktig med att använda begreppet vid fel sammanhang för att undvika en negativ klang av ordet och för att undvika att fördomar kring begreppet byggs upp.

I mitt arbete kommer ordet förskola att framkomma ibland. Jag vill poängtera att förskola är ett begrepp som är vanligt förekommande i Sverige och att förskola i Sverige motsvarar dagvård i Finland. Jag kommer även i mitt arbete att använda mig av ordet pedagog och här syftar jag då på daghemspersonalen.

2.1 Syfte och frågeställningar

I mångfaldens daghem ökar behovet av att reflektera kring det nya uppdraget som pedagog med interkulturella identitetsformuleringar och skapa gemenskap utifrån olikheter. I diskussioner om arbetsformer ska man fortlöpande och seriöst beakta alla barns kulturella bakgrunder, prestationer, språk och rättigheter. (Lahdenperä, 2010:30) Paavola, Heini & Talib Mirja-Tytti (2010:74) nämner att på daghem med färre invandrabarn i huvudstadsregionen har pedagogerna fortsatt med samma verksamhet som på ett daghem endast för finländska barn, detta till stor del på grund av okunskap och ovetskap när det kommer till hanteringen av en kulturell mångfald på daghemmet.

Syftet med min undersökning är således att erbjuda en djupare kunskap för daghemspersonalen i bemötandet av olikheter bland barnen samt vad som är viktigt att ta i beaktande i den pedagogiska verksamheten med invandrabarn.

Barnens bakgrund spelar här en stor roll och för att barnet ska känna trygghet och få rätt sorts stöd på daghemmet är det viktigt att daghemspersonalen visar förståelse för barnens olika bakgrunder. Jag vill avgränsa min undersökning till barn med invandrabakgrund och vad man som personal inom dagvården bör tänka på i mötet med dem. Jag har valt denna avgränsning på grund av tidigare erfarenheter av arbete med invandrabarn. Detta har även lett till ett ökat intresse från min sida att jobba på ett mångkulturellt daghem. Jag har valt att fokusera på följande frågeställningar:

- 1. Hur kan pedagoger använda sig av ett interkulturellt perspektiv i det pedagogiska arbetet med invandrabarn?*
- 2. Vilka arbetsmetoder kan pedagoger använda sig av i en interkulturell miljö på daghemmet?*

2.2 Arbetslivsrelevans

Mångfalden bland befolkningen ökar mer och mer i dagens samhälle, också i Finland. Detta märks även inom dagvården och dagvårdspersonalen kan uppfatta detta som en utmaning eftersom man inte har tillräckliga kunskaper i bagaget hur man ska bemöta barn från olika kulturer. Fördomar kan lätt byggas upp, eftersom fördomar bygger på okunskap. Ett mål med min studie är att försöka motverka dessa fördomar genom att

öka pedagogers kunskap gällande hantering av olika kulturer på daghem samt att hitta konkreta tillvägagångssätt som personalen på daghem kan använda sig av i sitt dagliga arbete. Jag hoppas och tror att min studie kommer att vara till nytta i arbetslivet och göra att pedagoger kommer att få upp ögonen för olika kulturer samt få ett ökat intresse för dessa. Ett annat mål med min studie är att den kommer att kunna fungera som stöd i utvecklingen av konceptet i projektet IMPAECT.

3 TIDIGARE FORSKNING

Jag är intresserad av och vill veta vad som tidigare har forskats om inter- och mångkulturellt arbete i allmänhet inom dagvården och om hur pedagoger jobbar i en inter- och mångkulturell miljö. Jag vill uppnå en grund till min studie utgående från det material jag får från tidigare forskning. I min studie strävar jag också till att kunna bygga vidare på den fakta jag har från tidigare forskning.

Jag är nyfiken på vad som har forskats om detta i Finland och den här forskningen är publicerad år 2011, i tidskriften *Intercultural Education*, och har rubriken: *Teaching minority students within minority schools: teachers' conceptions of multicultural education in Swedish-speaking schools in Finland*. Författarna till artikeln är Gunilla Holm och Jan-Erik Mansikka. Jag vill poängtera att denna artikel inte berör mångkulturellt arbete inom dagvården, istället framhävs skolans roll. Jag valde dock att ta med denna artikel eftersom jag tycker att den är central med tanke på att den behandlar mångkulturellt arbete inom Finland.

Syftet med artikeln är att ta reda på vad lärare i tio olika svenskspråkiga skolor i huvudstadsregionen anser om mångkulturell undervisning. Resultatet från artikeln visar att mångkulturell undervisning är klarare i teorin än i praktiken. Majoriteten av lärarna anser att de stödjer mångkulturell undervisning. De flesta av lärarna ser även på etnisk mångfald bland elever som mer en utmaning än ett problem. Ens egen minoritetsstatus som lärare betyder inte att man automatiskt är kompetent inom mångkulturell undervisning. Dessutom prioriterar de svenskspråkiga lärarna ens egen position som minoritetsgrupp och kampen att hålla kvar sitt eget språk framöver behoven av mångkulturell undervisning.

Ett exempel på en annan forskning är en artikel i tidskriften *Australasian Journal of Early Childhood*, publicerad år 2011, och har rubriken: *Multicultural education: The understandings of preschool teachers in Singapore*. Artikeln är skriven av Donna Berthelsen och Nirmala Karuppiah.

Artikeln berör daghemspedagoger i Singapore och deras uppfattningar om mångkulturell utbildning och dess betydelse i deras arbete. Pedagogerna deltog i en fortbildningskurs där de ombads att fylla i ett frågeformulär genom vilken deras åsikter angående mångkulturell utbildning togs upp. De fick också fundera på vilka behov som behövs för att jobba med barn från olika kulturer.

Resultatet från frågeformuläret visar att pedagogerna anser att det finns behov av mångkulturell utbildning på daghem och vikten av att barnen visar förståelse för andra kulturer betonas. Pedagogerna anser att genom att föra samman människor från olika kulturer eller genom att erbjuda ställen för dessa människor att interagera på, kan en förståelse för och kunskap om andra kulturer skapas. Detta kan i sin tur medföra harmoni, tolerans och välbefinnande. Pedagogerna förklarar dock inte hur man skall gå tillväga för att uppnå detta.

Ett annat exempel på tidigare forskning är en magisteruppsats från Malmö högskola, skriven av Katarina Agneta Kasmarvik. Uppsatsen är från år 2012 och har rubriken: *Flerspråkighet i förskolan - Stimulering av barns flerspråkighet i förskolan*. Syftet med undersökningen är att undersöka pedagogiskt arbete inom dagvården med flerspråkiga barn för att illustrera hur arbetet med språkutveckling i daghemsmiljöer kan se ut. Undersökningen består av utdelade enkäter samt genomförda intervjuer med pedagoger på två daghem för att ta reda på hur pedagogerna arbetar för att stimulera barns flerspråkighet. Dessutom genomfördes observationer av den dagliga verksamheten för att se hur pedagogernas faktiska arbete med flerspråkighet kan se ut.

Enligt Kasmarviks forskning använder sig pedagogerna av konkreta tillvägagångssätt för att stimulera språkutvecklingen hos barnen. Pedagogerna använder bilder och föremål som de samtalar kring med barnen. Med hjälp av konkreta föremål lockar pedagogerna barnen att benämna föremålen på sitt modersmål och samtidigt får de lära sig orden på svenska. Pedagogerna i Kasmarviks forskning använder sig dessutom av teckenspråk som kallas TAKK (tecken som alternativ kompletterande kommunikation). Syftet med att använda teckenspråk är att TAKK hjälper barnen att förstå och sätta ord på allt samt

kommunicera på ett enkelt och roligt sätt, oberoende av barnens språknivå. Pedagogerna läser och berättar sagor på barnens respektive språk för att stimulera och utveckla barnens flerspråkighet. Andra pedagogiska verktyg som används vid stimulering av barnens flerspråkighet är samtal, böcker och sång.

Undersökningens resultat visar att de flesta pedagoger har en positiv inställning mot barnens flerspråkighet och flerspråkigheten ser de som en tillgång. Pedagogerna anser att de stimulerar barnens flerspråkighet och identitetsutveckling genom att ha ett positivt förhållningssätt. Pedagogernas främsta arbetssätt är ett öppet och tillåtande förhållningssätt samt upprepning och samtal med barnen. Pedagogerna i Kasmarviks uppsats strävar också till använda barnens modersmål i den mån det är möjligt i verksamheten. Därför är litteratur på både svenska och barnens modersmål vanligt förekommande i den dagliga verksamheten. Samarbete med föräldrar förekommer kontinuerligt för att stärka barnens språk och identitet.

Fri lek är ett tydligt exempel på hur språkutvecklingen samt flerspråkigheten i barngruppen får stimulans där en tillåtande miljö och ett intresse för barnens olika språk får äga rum. Resultatet av observationerna vid de planerade verksamheterna är att pedagogerna använder sig av barnens modersmål i verksamheten. Pedagogerna visar på detta vis att modersmålet är viktigt när det kommer till språkutvecklingen. De pedagoger som har samma modersmål som barnen använder både sitt modersmål och svenskan i samtal med barn med samma modersmål. De väljer också att använda respektive språk efter behov. De pedagoger i Kasmarviks magisteruppsats som inte kan barnens modersmål frågar barnen hur man säger olika ord och meningar på deras modersmål och sedan upprepar pedagogerna det barnen sagt.

Ett annat exempel på tidigare forskning hittade jag från tidskriften *Journal of early childhood research*. Artikeln är publicerad år 2007 och titeln är: *Teaching respect for cultural diversity in Australian early childhood programs: a challenge for professional learning*. Artikeln är skriven av Glenda MacNaughton och Patrick Hughes. Undersökningens syfte är att via ett forskningsprojekt som berör lärande om mångfald, utföra intervjuer av ett sextiototal pedagoger angående deras förhållningssätt gällande kulturell mångfald. Resultatet från forskningsprojektet visar att informanterna känner sig osäkra på mångfald och på användningen av pedagogiska arbetsmetoder gällande detta. En or-

sak till detta är bristen på styrdokument angående tillvägagångssättet i arbetet med mångfald.

En gemensam nämnare för mina artiklar är osäkerheten bland pedagoger gällande den kulturella mångfalden i deras arbete. Det finns många liknande artiklar som berör denna osäkerhet bland pedagoger. I resultatdelen kommer jag istället att fokusera mer på pedagogens roll i hanteringen av mångfald i praktiken.

4 TEORETISK REFERENSRAM

Jag kommer i detta kapitel att uppmärksamma ett socialpedagogiskt förhållningssätt och relatera till delaktighet och inklusion som är centrala begrepp inom socialpedagogiken. Härfter kommer jag att beröra olika interkulturella begrepp och dra paralleller till ett socialpedagogiskt förhållningssätt. Jag vill i min text få fram hur man som pedagog kan använda sig av ett socialpedagogiskt förhållningssätt i arbetet med invandrabarn.

4.1 Socialpedagogiskt förhållningssätt

Inom socialpedagogiken strävar man till att aktivt integrera och inkludera människor i gemenskaper oavsett livsstil, särskilda behov eller fysiska och mentala förmågor. Grundprincipen för socialpedagogiska metoder är att respektera individers autonomi. Tanken är att man som socialpedagog tillsammans med individen ska försöka förbättra dennes livssituation. Till socialpedagogiken hör alltid dialog, växelverkan människor emellan, och att individen själv medverkar i alla faser. Personer som utövar arbete med en socialpedagogisk grund, möjliggör ett deltagande hos individen. (Hämäläinen & Kurki 1997: 48-49)

För att individen skall kunna hantera sitt liv i tillräcklig mån, måste individen uppmuntras till att ta ansvar för sitt eget liv och till att medvetet utvecklas och vara en självständig individ i samhället. Enligt Hämäläinen är grunden för socialpedagogik, förutom dialog, även fostrande och utvecklande gemenskap, övergripande utveckling som människa, hjälp till självhjälp, aktiv verksamhet, deltagande och delaktighet. (Hämäläinen 1999: 60-62)

Målet med det socialpedagogiska arbetet är att hjälpa individen att hitta sin plats i samhället, att integreras (Hämäläinen 1999:79). Madsen (2006:135) beskriver integrationen som en process som kan betraktas som samhällets svar på olika typer av marginaliserings- och utstötningsprocesser, där socialpedagogikens uppgift är att skapa olika former av integrationsarenor. För att kunna delta och vara en del av samhället, måste individen i tillräcklig mån fästas till de normer, praxis och moral som finns i samhället. Enligt Hämäläinen (1999:80) betyder integration inte att man accepterar missförhållanden i samhället, utan att man har färdigheter att fungera i samhället.

Den socialpedagogiska tankegången representerar en helhetssyn på människan och fokuserar på hennes totalsituation (Madsen, 2001:16). Den tyska professorn i socialpedagogik, Micha Brumlik, säger att socialpedagogiken måste betrakta hela sin verksamhet utifrån den situation som klienten befinner sig i (Madsen, 2001: 199). Genom att arbeta med såväl personen som hennes omgivning skulle socialpedagogisk verksamhet kunna förstås som en speciell pedagogisk metod (Madsen, 2001: 18).

4.1.1 Delaktighet

Delaktighet kan man alltså säga att är ett en viktig del inom socialpedagogiken eftersom man inom socialpedagogiken strävar till att integrera människor i samhället och göra dem delaktiga i samhällets aktiviteter. Man kan med andra ord säga att begreppen delaktighet och integration ligger nära i förhållande till varandra.

Gustavsson (2008:24) förklarar framväxten av delaktighet som ett av vår tids begrepps-
liga motbild till utanförskap och underordning. Delaktighet förstås här som en komponent i vår tids variant av socialpedagogikens klassiska problem. Enligt Molin (2004:61) förklaras begreppet delaktighet i Svenska Akademiens ordlista (1998) som att ta del i något. Detta kan vara en social gemenskap, en aktivitet eller en uppgift, som till exempel de uppgifter som utförs i en skolklass eller på en arbetsplats.

Ett internationellt dokument om delaktighet är Världshälsoorganisationens (WHO) klassifikationsdokument: "International Classification of Functioning, Disability and Health" (ICF). Delaktighet är ett centralt begrepp i ICF och i den definieras delaktighet som: *"En individs engagemang i livssituationer i förhållande till hälsoförhållanden,*

kroppsfunktioner och kroppens struktur, aktiviteter och faktorer i omgivningen".
(Molin, 2004:65-66)

Här är det alltså individens uppfattning av delaktighet som är det centrala då man skall göra en bedömning av en persons delaktighet. Aktivitet och engagemang är centrala komponenter när det kommer till delaktighet och detta tar ICF fasta på i sitt dokument. Delaktighet handlar om en individs involvering i en livssituation. Hur delaktig en individ är i olika situationer måste bedömas utifrån personens upplevelse och inte utifrån personens förmåga (Björck-Åkesson & Granlund 2004: 30,43).

Inom småbarnsfostran tas begreppet delaktighet upp i det nationella dokumentet *Grunderna för planen för småbarnsfostran*, från år 2005, i form av att fostrarna skall i gemenskap med såväl vuxna som barn skapa en atmosfär där barnen kan känna tillhörighet och delaktighet (Stakes, 2005).

För att utveckla självbärande barngemenskaper med socialt ansvar är det nödvändigt att pedagogiken inom småbarnsfostran stödjer alla barns tillträde till flera olika gemenskaper, så att de får möjlighet att testa sig själva i olika roller och sociala kontexter. Ett viktigt pedagogiskt insatsområde är därför att bana väg för socialt deltagande. Det är pedagogernas ansvar att få till stånd strukturer i vardagslivet där vägarna till deltagande är synliga och öppna för så många barn som möjligt. Pedagoger kan exempelvis inta en isbrytarroll och förmedla vägar för deltagande i både planerade och spontana aktiviteter. Pedagogernas uppgift är viktig här eftersom det är i de vuxenstyrda aktiviteterna som barn med svaga sociala kompetenser har de bästa förutsättningarna att spela en betydelsefull roll. (Madsen, 2006:213)

4.1.2 Inklusion

Inklusion är också ett centralt begrepp inom socialpedagogiken och Madsen (2006:172-173) förklarar begreppet inklusion som att medräkna, det vill säga innefatta någon i helheten. Detta kan man ju säga att utgör grundstenen inom socialpedagogiken där man alltså aktivt försöker att integrera och inkludera människor i gemenskapen. Björck-Åkesson (2009:24) menar att begreppen inklusion och delaktighet går hand i hand, det vill säga att är man inkluderad så är man delaktig både fysiskt och socialt.

Madsen (2006:171-173) använder begreppet ”social inklusion” för att beskriva det rymliga samhället. Föreställningen om det rymliga samhället uttrycks ofta med begreppet social inklusion. Det talas ofta om den rymliga skolan, det rymliga daghemmet och den rymliga arbetsmarknaden, som ska lägga grunden till det rymliga samhället; ett samhälle för alla. Föreställningen är alltså att samhällets institutioner ska inrättas på ett sådant sätt att det finns plats för samhällets alla medborgare, oavsett medborgarnas särskilda behov, sociala bakgrund eller kulturella tillhörighet. Social inklusion har blivit ett nyckelord i den internationella välfärdspolitiken och framkommer i EU:s målsättningar och i FN:s deklarationer.

När det gäller daghemmet som institution i det rymliga samhället belyser Madsen (2006:174-175) att inklusiva daghem bygger på principen om tillgång till allmänna daghem, oavsett särskilda behov. Vidare belyser han att olikheter är en resurs som ska utnyttjas i den pedagogiska verksamheten på daghemmet. Det inklusiva daghemmet bygger på en barncentrerad pedagogik och ska utveckla rymlighet för alla barn. Det betyder att alla barn ska undervisas enligt en gemensam undervisningsplan i en gemensam miljö.

I FN-deklarationen; Salamancadeklarationen (UNESCO 1994) framkommer det exempelvis att inklusiv dagvård är det effektivaste sättet att skapa solidaritet mellan barn med särskilda behov och deras jämnåriga. Det betonas även att inrättandet av inklusiva daghem är ”ett viktigt steg i kampen för att förändra diskriminerande attityder, för att skapa riktiga gemenskaper och för att utveckla det inklusiva samhället.”

4.2 Interkulturella perspektiv

Enligt Nationalencyklopedin förklarar man ordet ”interkulturell” som processer där människor med olika språk och kulturer kommunicerar och interagerar med varandra. För att inge en förståelse för vad som menas med perspektiv har jag tagit hjälp av Svensk synonymordbok för att hitta synonymer till ordet perspektiv. Synonymer till perspektiv är bland andra ord som överblick, synvinkel och aspekt.

Jag kommer alltså här att ge en överblick över olika interkulturella begrepp samt ge en förståelse för hur begreppen kan ses ur ett socialpedagogiskt perspektiv.

4.2.1 Interkulturell pedagogik

Interkulturell pedagogik uppfattas bl.a. som ett lärande som sker genom möten och interaktion mellan flera individer med olika kulturella och etniska bakgrunder. I detta anseende skulle interkulturell pedagogik syfta till en process, som bygger på ömsesidig respekt, tolerans, jämlikhet och social rättvisa. (Lunneblad, 2009: 28) Begreppet kan enligt Sharif (2008:110) knytas an till den socialpedagogiska traditionen i den bemärkelsen att det syftar till att synliggöra mönster och strukturer som legitimerar och reproducerar utsatta, underordnade grupper och individer i samhället.

Interkulturell pedagogik motsvarar den engelska termen "intercultural education" och betraktas av Lahdenperä som ett övergripande begrepp som innefattar interkulturellt lärande, interkulturell kommunikation, interkulturell undervisning, mångkulturell skolutveckling och interkulturell pedagogisk forskning. Lahdenperä menar att interkulturell pedagogik har ett kunskapsintresse att lyfta fram kulturella faktorerers inverkan på individens utveckling och lärande och bidra med en insikt om hur olika kulturella sammanhang påverkar pedagoger, barn, elever och föräldrar. (Lahdenperä, 2004:13, Lorentz, 2009:137)

I interkulturell pedagogik är pedagogens förhållningssätt, undervisningens innehåll och undervisningsmetoder av central betydelse. Detta innebär att pedagogerna är medvetna om den egna kulturbakgrundens betydelse i den pedagogiska verksamheten. (Sharif, 2008:111) Lahdenperä skriver bl.a. att det grundläggande för interkulturell pedagogik är att inte uppfatta interkulturell pedagogik som ett eget ämne utan som ett förhållningssätt som ska tillämpas i alla ämnen. Lorentz beskriver interkulturell pedagogik som en benämning på ett praktiskt pedagogiskt arbete där ett mångfaldstänkande och ett arbete med ett mångfaldsperspektiv blivit det mest förekommande. (Lorentz, 2009: 107-108)

För att dagvården ska kunna se bortom "utlänning" och "invandrare" så borde den betrakta mångfalden bland barnen, vare sig det handlar om etnicitet, klass, kön och religion, som en positiv utgångspunkt i arbetet med deras kunskapsutveckling. För att stödja barnens lärande och utveckling betonas vikten av att ibland skapa gruppkonstellationer bestående av barn med samma modersmål och att dessa uppmuntras att använda sig av sitt modersmål i verksamheten. (Sharif, 2008:115)

Barn utvecklar en förståelse för människors skilda bakgrunder och livsbetingelser när pedagogerna låter det mångkulturella daghemmet återspeglas både i miljön och i det pedagogiska arbetet. Det skall alltså märkas att barn kommer från olika kulturer och länder. Som pedagog bör man fundera över vilket material som används, vilken litteratur, hur ser dockorna ut, vilka bilder som hänger på väggarna samt vilket informationsmaterial som används. Barns ursprung ska skall bli synligt för dem själva och för andra barn. Deras kultur skall vara en del av daghemmets väggar, både böcker och miljö skall vara präglad av såväl den svenska kulturen som andra kulturer. Detta oavsett om olikheterna är av etnisk, kulturell, social eller religiös bakgrund, hudfärg, fysiskt eller psykiskt handikapp. (Samuelsson & Sheridan, 2006: 95-96).

Sharif (2008:112) belyser att man som pedagog ska uppmärksamma att interkulturell undervisning karaktäriseras av att innehållet består av lämpligt material som integrerar och uppmuntrar komplexitet i tänkandet. Detta är något som i sin tur ska leda till att det uppstår nya kulturella läroprocesser. Det krävs då att de metoder som används i undervisningen präglas av variation, heterogenitet och medvetenhet om olika synsätt samt att barnet är delaktigt i lärandet.

Enligt Sharif (2008:115-116) ska det på daghemmets avdelningar finnas böcker och tidskrifter på barnens olika modersmål. Det är viktigt att pedagogerna kontinuerligt uppmuntrar barnen att läsa böcker och tidskrifter på deras modersmål. Vidare är det av stor vikt att uppmuntra barn att skaffa sig kunskaper om sina eller sina föräldrars hemländer och på så sätt få en större förståelse för föräldrars syn på daghemmet, lärandet och på pedagogens roll i arbetet med barnens kunskapsutveckling.

Samuelsson & Sheridan (2006:96) belyser ett daghem där barnen började ta med sig saker hemifrån och alla, såväl pedagoger som föräldrar tog för vana att ta med sig något då de var ute och reste. De olika föremålen inspirerade i sin tur till ett utforskande om landet och kulturen dessa föremål kom ifrån. Lahdenperä (2010:31) belyser att även skönlitteratur, filmer och resor till barnens ursprungsländer kan utöka förståelsen för barnens bakgrund och de ansträngningar som är förknippade med migration från dessa länder. Samtidigt kan man få en ökad förståelse för de traditioner, värderingar och uppfattningar som kan skapa konflikter mellan hemmet och daghemmet.

En av de centrala inriktningarna i interkulturell pedagogik är att pedagogiskt beskriva och framställa mötet med ”de andra”, dvs. människor som har en annorlunda etnisk, social eller religiös bakgrund än den vi själva har. Här gäller det inte enbart att kunna beskriva mötet i teorin, det gäller att även i verkligheten kunna ge begreppet: ”interkulturella möten” ett meningsfullt innehåll. Daghemmet är en oerhört viktig mötesplats för barn med olika bakgrunder och från olika kulturer. Daghemmet är ofta den enda mötesplats där det kan skapas möjligheter till interkulturella möten. I det sammanhanget blir begrepp som empati, solidaritet och medmänsklighet viktiga pedagogiska verktyg. (Lorentz, 2009:137)

Hermansson Hans-Erik och Winman Thomas (2008:251) menar att en viktig utmaning för socialpedagogiken inom dagvården idag är att möta det mångkulturella perspektivet genom att låta barn och föräldrar med annan etnisk bakgrund vara med och utforma daghemmet. Mångkultur blir på detta vis en resurs och inte ett hinder. Detta är ett exempel på hur ett socialpedagogiskt kunskapsperspektiv kan utgöra en viktig tillgång för att hantera, arbeta med och utveckla mångkulturella aspekter av dagvården och dess verksamhet.

För att daghemmet ska lyckas engagera föräldrarna i arbetet med sina barns kunskapsutveckling och skolan som en interkulturell lärandemiljö, måste man på olika sätt legitimera föräldrarnas position i relationen pedagog-barn-förälder. Genom att betrakta föräldrarna och deras modersmål som en lika viktig del i arbetet med barnens kunskapsutveckling erbjuder man dem möjlighet till inflytande. Detta kräver dock att pedagoger, övrig personal, barn och föräldrar har viljan till att mötas och ingå i en gemenskap. Det är daghemmets ansvar att skapa möjligheter till interkulturella möten som bidrar till att öka deltagarnas vilja, nyfikenhet och empati. Först då kan daghemmet och dess aktörer bidra till ett synsätt bortom begreppen ”utlänning och invandrare”. (Sharif, 2008:116)

Vikten av att styrdokument och verksamhetsplaner samt övrig skriftlig information skrivs på barnens modersmål kunde vara ett sätt att skapa goda kontakter med föräldrar och det omgivande samhället. På så sätt ger daghemmet ett välkomnande intryck och signalerar för barnen samt föräldrarna att deras modersmål är en lika viktig del av daghemmets miljö som majoritetsspråket. (Sharif, 2008:116)

4.2.2 Interkulturellt förhållningssätt

Ett interkulturellt förhållningssätt innebär att pedagogerna är medvetna om att den egna kulturbakgrunden och utbildningen i ett visst land, medför kulturella filter som kan begränsa kontakten med människor från en annan kultur- och utbildningsbakgrund. Det innebär också att pedagogerna är öppna och beredda att lära sig av och om barnen och barnens föräldrar, exempelvis om deras bakgrund, kultur och liv. (Lahdenperä, 2004:69)

Det interkulturella förhållningssättet syftar till att individerna i mötet utvecklar ett kritiskt tänkande byggt på reflektion, sensibilitet och ömsesidighet. Ett interkulturellt förhållningssätt kräver att samtliga vuxna på daghemmet genom självreflektion ifrågasätter sin roll som representant för den härskande normen. Interkulturellt förhållningssätt knyter an till det socialpedagogiska begreppet "empowerment" genom att en deltagare kan stärka sin makt i en situation där ömsesidighet råder. Dessa situationer handlar ofta om att få makt och kontroll över sitt liv på olika sätt. (Sharif, 2008:111-112)

Målsättningen för att skapa förutsättningar för en verksamhet som berör alla barn; en dagvård för alla oavsett etnicitet, klass, religion, genus och så vidare, kräver en förändring vad gäller pedagogernas förhållningssätt och undervisningsmetoder. Detta kan man knyta an till det "inklusive daghemmet" som betonas starkt i det socialpedagogiska arbetet och som ska ge "rymlighet" för alla barn. Det interkulturella förhållningssättet kräver att pedagoger och barn visar ömsesidig respekt och nyfikenhet. För att möten mellan pedagoger och barn ska präglas av reflexivitet, respekt och empati, krävs en öppen och kreativ atmosfär. (Sharif, 2008:111)

Pedagoger bör i verksamheten ändra sitt tankesätt och att sträva till en öppnare attityd samt att väcka intresse hos sig själv att lära sig om andra kulturer. Det är av betydelse att inneha ett mångfaldstänkande och utgå från ett mångfaldsperspektiv när man arbetar med invandrarbarn. Öppenhet för olika former av identitet, försöka förstå problem utifrån den andres kulturella och personliga referenspunkt är betydelsefullt. Identitet är något som vi skapar interaktivt i kulturella miljöer och som vi för med oss i vardagskommunikationen. Identitet och etnicitet formas i interaktion med den kulturella omgivningen. (Fossum, 2007: 299-300)

4.2.3 Interkulturell kommunikation

För att förstå betydelsen av interkulturell kommunikation är det skäl att definiera ordet kommunikation först. Hanssen (2007:43) definierar kommunikation som ett utbyte av mening eller betydelseinnehåll mellan individer och grupper med hjälp av ett gemensamt system av symboler. Språk och kultur kan inte särskiljas. Kjellin Sandström & Stier (2009:37) skriver att språket är en del av kulturen och via språket manifesterar sig kulturen på individ-, grupp- och samhällsnivåerna. För att kunna betecknas som en flerspråkig person, måste man därför ha ett visst mått av såväl språkliga kunskaper som umgängesmässiga och sociokulturella färdigheter inom de språk man behärskar.

Detta innebär att utöver ens språkliga kunskaper bör man känna till reglerna för god takt och ton mellan människor som samspekar. Man måste också ha tillräcklig kännedom om samhället och dess sociala struktur och kulturella särdrag för att förstå vad det pratas om. Att vara flerspråkig innebär därmed till viss del att vara flerkulturell. Förutom den verbala sidan av kommunikationen, måste man kunna interagera både icke-verbalt och praktiskt-kulturellt. Kommunikationen kan aldrig separeras från den sociala, historiska och kulturella kontext som utgör ramarna för interaktionen. (Hanssen, 2007:43-44)

Jag kommer att använda mig av begreppet interkulturell kommunikation eftersom i mötet med andra kulturer ställs man inför detta. Interkulturell kommunikation kan definieras som en kommunikationsprocess mellan personer från olika kulturella grupper. Såväl verbala som ickeverbala meddelanden är viktiga. Centralt i kommunikationsprocessen är att man förhandlar om att skapa en delad mening. Som redskap för en god interkulturell kommunikation lyfts betydelsen av ”mindfulness” fram. Begreppet hänförs till en beredskap för att kunna byta referensram, använda nya begrepp och för att vara en kreativ problemlösare. Vikten av att försöka förstå de värderingar som påverkar den andres självbild betonas. (Fossum, 2007: 299-300)

Det är fruktbart om pedagogen i sitt arbete kontinuerligt utvecklar sin interkulturella kommunikativa kompetens, det vill säga sin medvetenhet om olika kulturella koder, sin förmåga att växla mellan olika perspektiv samt att lära sig av sina egna erfarenheter och tillkortakommanden (Lahdenperä, 2010:35). Kommunikationsmönstren mellan människor av olika kulturbakgrund präglas av respektive individs kulturella bakgrund. Samtalet mellan en pedagog och förälder begränsas av de kulturella filter som individerna är

bärare av. På samma sätt fungerar kontakten pedagog-barn, samt barnen sinsemellan. (Sharif, 2008:111)

För att kunna tolka koder från andra kulturer måste man känna till dess spelregler, värdesystem och normer. Spelregler kan vara explicita likväl som implicita. De explicita är sådana som vi kan observera, till exempel att katalaner hälsar på varandra genom att pussas på båda kinderna. Implicita är de som man inte uppfattar meddetsamma, det är de tysta. Detta kan kallas för det ”det tysta språket” och i det ingår begrepp, agerande, lösningar på problem som har sina rötter i de erfarenheter vi delar med alla i ett samhälle. Det tar lång tid att införliva kulturella koder och regler. Det räcker inte att tala på ett annat språk utan också att tolka vad orden på det andra språket betyder. (Lahdenperä, 2004:41)

I en interkulturell kommunikation är det viktigt att veta vad vi uttrycker med gester och kroppsspråk. Olika kulturer uppvisar skillnader i detta. Varje ”kulturell” värld agerar utifrån sina principer och sin egen dynamik. (Lahdenperä, 2004:47) Icke-verbala kommunikation spelar roll här och innebär kommunikation mellan människor med hjälp av andra kanaler och andra koder än den språkliga. Den icke-verbala kommunikationen förmedlar ofta en sannare bild av ens tankar och känslor än vad orden gör. (Hanssen, 2007:45)

Interkulturell kommunikation kan man knyta an till den kommunikativa kompetensen inom den socialpedagogiska handlingskompetensen. Idén med den socialpedagogiska handlingskompetensen är att belysa viktiga dimensioner i socialpedagogens arbete och samverkan av olika kompetenser som i slutändan ska kunna bindas samman till en fungerande helhet, det vill säga en handlingskompetens. Den kommunikativa kompetensen är viktig i socialpedagogens arbete, eftersom arbetet långt går ut på kommunikation mellan människor och sociala färdigheter är någonting som man borde ha och även ha möjlighet att lära vidare. I samspelet med andra människor uttrycks hur man bör förhålla sig till andra människor och etiken spelar här roll. (Madsen, 2001: 226-227)

Den kommunikativa kompetensen i det socialpedagogiska arbetet handlar alltså i denna kontext om att kunna tillämpa både en verbal och icke-verbala kommunikation i möten med människor från olika kulturella bakgrunder. Det är även viktigt att här känna till regler för god takt och ton mellan människor som samspekar. Man bör också fundera på hur man ska förhålla sig samt ta hänsyn till människor från olika kulturella bakgrunder.

Som pedagog inom barnomsorgen bör man alltså ta dessa saker i beaktande när man arbetar med barn med invandrarbakgrund. Man bör fundera på kulturella gester och kroppsspråk i bemötandet av barnen och inte minst med deras föräldrar. Det är viktigt att man strävar till att utveckla sin interkulturella kommunikativa kompetens eftersom alla barn har sin egen historia. Här gäller det för pedagogen att kunna anpassa sin pedagogik efter barnens olika bakgrunder och kunna bemöta olikheter vart eftersom det kommer nya barn till daghemmet.

4.2.4 Interkulturell kompetens

Lahdenperä (2004:33-34) menar att interkulturell kompetens förutsätter ett förhållningssätt som baseras på öppenhet och förståelse och ska leda till en god tvåvägskommunikation mellan individer med olika etniska eller kulturella bakgrunder. För att nå en sådan relation mellan individerna krävs kunskaper om ”den andre”, eller ett förhållningssätt som kan hjälpa oss att skaffa kunskaper när vi behöver dem.

Lorentz & Bergstedt (2006:121) ger här nedan en definition av begreppet:

”Interkulturell kompetens är förmågan att effektivt kommunicera i interkulturella situationer och att kunna förhålla sig till en mångfald av kulturella kontexter”.

Lahdenperä (2010:32) nämner att det i den interkulturella kompetensen är det viktigt att tänka på hur man uppskattar eller nedvärderar barnens kulturella kapital eftersom detta inverkar på barnens trivsel. Det är även viktigt att inneha en viss känsla för vad som uppfattas känsligt inom kulturen. Pedagogens emotionella kompetens ses om en viktig del av den interkulturella kompetensen.

Hur man inom dagvården uppskattar eller nedvärderar barnens kulturella kapital, olika etniciteter och språkkunskaper har betydelse för barnets trivsel och utveckling. Pedagogens interkulturella kompetens blir därmed ett av de viktigaste medlen för att motverka barns marginalisering. Att utveckla en interkulturell sensibilitet för det som är känsligt och sårbart som exempelvis stigmatiserad social identitet är viktigt för utökad interkulturell kompetens. (Lahdenperä, 2010:32)

Lahdenperä (2010:31-32) nämner att pedagoger bör undvika att fälla negativa eller stereotypa omdömen om de länder, språk, bostadsområden, etniciteter och religioner som barnen identifierar sig med. Däremot kan pedagogens kännedom om positiva aspekter av den etniska eller nationella bakgrunden, och att lyfta fram dem vid lämpliga tillfällen, ger en positiv bild av den ”interkulturella pedagogen”. En av de viktigaste kompetenserna för en ”interkulturell pedagog” är viljan och förmågan att bearbeta sina egna och barnens negativa attityder och fördomar mot olikheter.

4.3 Koppling mellan socialpedagogik och interkultur i pedagogisk verksamhet

Inom socialpedagogiken såväl som ur ett interkulturellt perspektiv är det viktigt som pedagog att inneha en helhetssyn när man jobbar med invandrabarn. Madsen (2001:16) betonar att den socialpedagogiska tankegången representerar en helhetssyn på individen. I arbetet med invandrabarn bör man ta i beaktande hela barnets livssituation i uppläggningsen av verksamheten. Viktigt är här att ta i beaktande barnets omgivning och föräldrarnas roll är av betydelse här. Föräldrar till invandrabarn sitter på en stor kunskap och här är det av betydelse för pedagogen att uppmärksamma detta i verksamheten.

Hermansson och Winman (2008:251) menar att en viktig utmaning i socialpedagogiken är att möta det mångkulturella perspektivet genom att ta i beaktande barnen och föräldrarna med en annan etnisk bakgrund i planerandet av verksamheten på daghemmet. Här kan det vara skäl att ta i beaktande barnens olika modersmål exempelvis i skriftlig information som delas ut till hemmen. På detta sätt visar man för föräldrarna att deras hemspråk är viktigt och föräldrarna får känna en större delaktighet i gemenskapen på daghemmet.

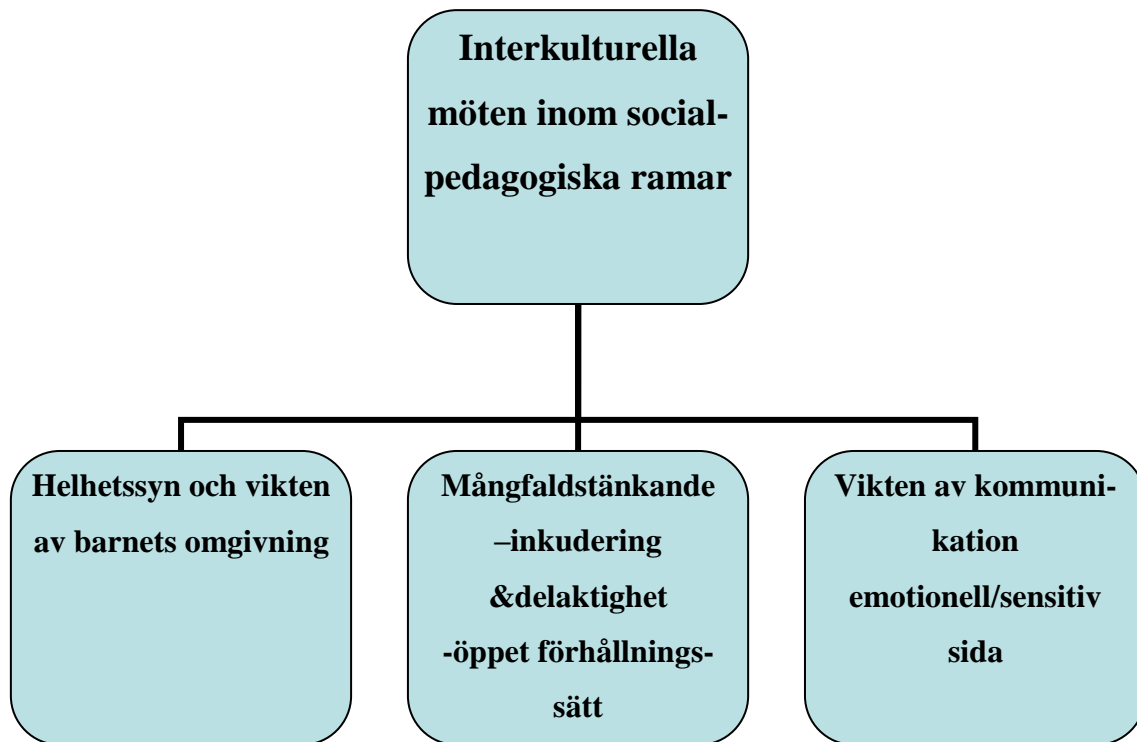
Enligt Lorentz (2009:107-108) omfattar interkulturell pedagogik ett mångfaldstänkande och vikten av att uppmärksamma olikheter, både i kontakten med andra människor och i uppläggningsen av verksamheten. Ett mångfaldstänkande är också viktigt när det kommer till materialet man använder sig av i verksamheten med invandrabarn. Pedagoger bör variera materialet efter olikheterna inom barngruppen.

Det ”interkulturella mötet” är kanske den viktigaste komponenten i arbetet med invandrarbarn. På ett daghem med en invandrartät barngrupp ställs man som pedagog inför detta möte när olika kulturer blandas. I socialpedagogiken strävar man till att inkludera och göra individen delaktig i gemenskaper trots olikheter. Här gäller det att inneha ett öppet förhållningssätt vilket underlättar arbetet och ökar viljan att vara delaktig i en interkulturell verksamhet. Genom att vara öppen för olikheter är man också mera villig att lära sig nya saker om olika kulturer.

Inom den socialpedagogiska verksamheten baserar sig mötet med klienten till stor del på kommunikationen. I ett interkulturellt möte med barn kan kommunikationen forma sig på olika vis. I en del möten pratar man kanske två helt olika språk och här kan man få använda sig av kroppsspråk och icke-verbal kommunikation. Viktigt i processen att undvika missförstånd, är kännedom om olika beteendemönster och gester i kommunikationen med individer från andra kulturer. Här är det också viktigt att inneha en emotionell och sensitiv sida för att undvika att nämna sådant som uppfattas extra känsligt inom vissa kulturer.

Här nedan har jag med hjälp av en figur försökt att sammanställa denna koppling mellan socialpedagogik och interkultur i verksamheten.

Figur 1 Hur pedagoger kan använda sig av ett socialpedagogiskt förhållningssätt i ett interkulturellt arbete med barn.

5 METOD

I detta kapitel kommer jag att först beskriva mitt val av metod. Härnäst kommer jag att beskriva datainsamlingsprocessen och mina urvalskriterier samt tillvägagångssättet i mitt val av material. Jag kommer även att skriva om den analys jag kommer att använda mig av i genomgången av mitt material samt ge en överblick över etikens roll i min studie.

Jag har valt att använda mig av en litteraturstudie i min studie. Jag vill använda mig av en litteraturstudie eftersom att jag är intresserad av hur andra har tolkat en viss situation eller händelse. Jag tror också att en litteraturstudie kommer att ge mig ett bredare perspektiv vad gäller att hitta kunskap om den pedagogiska verksamheten med invandrabarn än vad intervju som metod skulle ge.

Dessutom har jag i samband med tidigare forskningar märkt att det redan utförts många intervjuer gällande mitt ämne. Utöver detta kan jag med en litteraturstudie använda mig av ett varierat material vilket ger ett mera innehållsrikt resultat. Till sist vill jag poängtera att man med en litteraturstudie får fram det nuvarande kunskapsläget och kan väcka diskussion kring ämnet i fråga.

5.1 Litteraturstudie som metod

Genom att utföra en litteraturstudie lär man sig inte bara vad det innebär att söka ny kunskap eller hur kunskap kan värderas. Man lär sig också att sammanställa kunskap på ett för problemet adekvat sätt. Dessa kunskaper är viktiga för att kunna utveckla, dels den egna professionen, dels den verksamhet du är i eller kommer att vara delaktig i. (Granskär & Höglund-Nielsen, 2012:205) Jacobsen (2007:113) förklarar litteraturstudien som en kvalitativ forskningsmetod och en form av källstudie som berör ord, meningar och berättelser som har samlats in eller nedtecknats av andra.

En litteraturstudie innebär att systematiskt söka, kritiskt granska och sammanställa litteraturen inom ett valt ämne eller problemområde. En allmän litteraturstudie kan benämnas litteraturöversikt, litteraturgenomgång eller forskningsöversikt. I all forskning startar forskningsprocessen med en allmän litteraturgenomgång. (Forsberg, C. & Wengström, Y. 2008: 29) Granskär & Höglund-Nielsen (2012:203) menar att en litteraturgenomgång kan utgöra en bakgrund till en empirisk studie och publiceras också ofta

som sådan. Den kan även fungera som en studie i sig och publiceras då som en "Review".

Litteraturen i en allmän litteraturstudie bör vara fokuserad på aktuell forskning. I allmänna litteraturstudier analyseras och beskrivs vald litteratur. Litteraturen beskrivs och analyseras inte systematiskt. Nackdelen med allmänna litteraturstudier är att slutsatserna kan bli felaktiga på grund av att det inte görs någon kvalitetsgranskning på de inkluderade artiklarna. (Forsberg & Wengström 2008: 29-30, 34)

Däremot kan en väl genomförd litteraturstudie innebära en fördjupad kunskap både hos skribenten och hos läsaren. Denna fördjupade kunskap kan även vara praktiskt användbar. Vinsten med en litteraturstudie är att man i och med denna fördjupade kunskap kan vara med och förnya samt utveckla den verksamhet man ska bli en del av eller redan är en del av. (Granskär & Höglund-Nielsen, 2012:219)

Jag har valt att använda mig av vetenskapliga artiklar som är mindre än tio år gamla för att få ett trovärdigt och ett uppdaterat resultat. Jag vill också att jag själv samt läsaren får en fördjupad kunskap i ämnet. Målet med min studie är att den ska vara praktiskt användbar för daghemspedagoger i arbetet med invandrarbarn.

5.2 Datainsamling

En litteraturgenomgång är en självklar del av varje forskningsprocess i en litteraturstudie. Planerandet av en studie innebär alltid att först lokalisera och sammanställa den forskning som redan finns inom området samt undersöka vilka metoder som använts. Aveyard (2010:43) framhåller att valet av forskningsfråga bestämmer vilken typ av litteratur du kommer att leta efter. Det är av stor vikt att leta fram sådan litteratur som kommer att svara på din fråga. För det andra är det av betydelse att kunna skilja på den information du stöter på.

Databassökningen kom att bli en utdragen process i min studie. Jag påbörjade databassökningen i början av år 2013 och hela processen sträckte sig till hösten 2013. Databassökningen försvårades av att jag hade svårt att avgränsa syftet med min studie och därför hade jag problem att bestämma mig för vad det jag ville ha för svar på från materialet jag hittade. Jag använde mig av många olika sökordskombinationer och sökte i många olika databaser, vilket också förlängde sökprocessen.

Jag läste igenom mycket av det jag hittade under vårvintern 2013 och i och med detta fördjupades mina kunskaper i ämnet. Slutligen under senare delen av våren 2013, när jag visste mer vad jag ville få ur från texterna, började jag att mer systematiskt gå igenom artiklarna. Här nedan kommer en beskrivning över mina urvalskriterier i studien och hur jag gick tillväga i litteratursökningen.

5.2.1 Urvalskriterier

Forsberg & Wengström (2008:34) menar att det inte finns några regler för det antal studier som ska ingå i en litteraturstudie. Det bästa är att finna och inkludera all relevant forskning inom ett område, men av praktiska och ekonomiska skäl är detta inte alltid möjligt. Antalet studier som kommer att väljas beror dels på vad författaren kan hitta, dels på de krav man ställer på studier som ska inkluderas.

Friberg (2006:119) framhäver vikten av att ett urval görs. Det innebär att vissa studier exkluderas och andra inkluderas. Här är det viktigt att avgränsningen görs med omsorg, eftersom valet av artiklar måste kunna motiveras. För att hitta relevanta artiklar om mitt ämne har jag tagit fasta på följande urvalskriterier:

Inklusionskriterier:

- Artikeln ska beröra inter-/mångkulturellt arbete inom dagvård eller skola
- Artikeln ska innehålla förslag på pedagogiska åtgärder i en inter-/mångkulturell kontext
- Artikeln berör vikten av det kulturella medvetandet hos barn och pedagoger
- Artikeln ska vara vetenskapligt uppbyggd
- Artikeln ska vara publicerad mellan år 2003-2013

Exklusionskriterier:

- Artikeln berör ej inter-/mångkulturellt arbete inom dagvård eller skola
- Artikeln innehåller ej förslag på pedagogiska åtgärder i en inter-/mångkulturell kontext
- Artikeln berör ej vikten av det kulturell medvetandet hos barn och pedagoger

- Artikeln är inte vetenskapligt uppbyggd
- Artikeln är publicerad före år 2003

5.2.2 Tillvägagångssätt av materialet

Jag har valt att söka i databaserna SAGE Journals Online (Sage Premier), Academic Search Elite (EBSCO), och i Google Scholar. Jag har valt artiklar och avhandlingar som är skrivna på engelska och svenska och som är publicerade mellan åren 2003 och 2013. Mina sökord på engelska har varit: "intercultural competence", "intercultural communication", "communication", "preschool", "kindergarten", "teacher", "children" och "bilingualism". Sökorden på svenska har varit följande: "interkulturell kompetens", "interkulturell kommunikation", "kommunikation", "förskola", "pedagog", "barn" samt "tvåspråkighet". Jag har kombinerat mina sökord på olika sätt för att få fram ett så rikt material som möjligt.

Jag kommer nu att visa vilka sökordskombinationer och från vilka databaser jag hittade de artiklar jag har valt att inkludera i mitt arbete.

I databasen EBSCO sökte jag med orden "intercultural competence AND communication AND preschool. Resultatet blev åtta träffar och jag bestämde mig för en artikel. Artikeln jag valde är: *Diversity management in preschools using a critical incident approach*, skriven av Jonas Stier och publicerad år 2012.

I databasen Google scholar kom jag sammanlagt att hitta tre vetenskapliga artiklar som uppfyller mina inklusionskriterier. Jag hittade på första träffen med sökorden "developing kindergarten teacher's intercultural competence" en artikel jag valde ut. Artikeln är: *Developing Cultural Competence: Mainstream Teachers and Professional Development*, skriven av Michaela W. Colombo från år 2007.

Jag fortsatte att söka i Google scholar och med sökorden "samarbete mellan pedagoger och invandrabarn" hittade jag sammanlagt två artiklar som jag valde ut. På första träffen hittade jag en avhandling med titeln: *Samarbete mellan bibliotek och förskola, en studie om huruvida samarbete kan främja barns och särskilt invandrabarns språkutveckling*. Författarna är Pernilla Bergqvist och Karin Karlsson. Avhandlingen är utgiven år 2005. På andra träffen hittade jag rapporten: *Barns språkliga och kommunikativa ut-*

veckling i en interkulturell miljö - ett utvecklingsarbete i förskolan. Författaren är Sonia Ericson och rapporten är utgiven år 2012.

Utöver databassökningen har jag genom att titta på andras arbeten och litteratur fått tips på olika artiklar jag kan använda mig av i min studie och gjort en manuell sökning på dessa artiklar. Jag kom sammanlagt att använda mig av tre artiklar genom manuell sökning och dessa är:

Interculturally trained Finnish teacher's conceptions of diversity and intercultural competence, skriven av Katri Jokikokko år 2010.

The discourse on multicultural education in Finland: education for whom? Författarna är Gunilla Holm & Monica Londen, från år 2010.

How well-prepared do international school teachers believe themselves to be for teaching in culturally diverse classrooms? Författaren är Barbara Deveney och artikeln är publicerad år 2007.

Mitt slutgiltiga material består av fem artiklar samt en avhandling och en rapport. Resultatet på artikelsökningen hittas i bilaga 1 i slutet av arbetet. I bilaga 2 kan man läsa om syftet, metoden och resultatet när det kommer till dessa.

5.3 Innehållsanalys

Kvalitativ innehållsanalys fokuserar på tolkning av texter och används framförallt inom beteendevetenskap, humanvetenskap och vårdvetenskap. Innehållsanalys är användbar inom olika forskningsområden eftersom metoden är applicerbar på olika texter och på grund av att tolkningen kan ske på olika nivåer. (Granskär & Höglund-Nielsen, 2008:159)

I min litteraturstudie går jag igenom texter som andra människor har skrivit och tolkar mitt resultat utgående från dessa texter. Jag valde att använda mig av en innehållsanalys främst av den orsaken att mitt material är av varierande grad. Eftersom mitt material består av artiklar, en avhandling samt en rapport anser jag att innehållsanalysen är ett bra val då den är applicerbar på olika texter.

Fokus vid kvalitativ innehållsanalys är att beskriva variationer genom att identifiera skillnader och likheter i textinnehåll. Skillnader och likheter uttrycks i kategorier och teman på olika nivåer. Vid skapandet av kategorier och teman har kontexten betydelse. En aspekt av kontext är det sammanhang i vilket studien genomförs. En annan aspekt av kontext är det sammanhang som omger texten, det vill säga att delar av textens innehåll måste förstås utifrån den text som kommer före och efter. (Granskär & Höglund-Nielsen, 2008:162)

I analysen går man igenom olika faser. Metoden kategorisering, som jag har valt att använda mig av, betyder att texten delas upp i problemställningar eller teman. Kategorier används för att kunna se information som liknar varandra, genom att handla om samma tema eller fenomen. Resultatet fås genom att hitta förklaringar och skillnader mellan källorna. Kategoriseringen förenklar komplicerad och detaljerad information. (Jacobsen 2007: 139-140)

Det första man gör är att söka efter förnuftiga kategorier som kan skapa struktur i texten. Det gör man genom att leta efter vilka teman som tas upp. Genom att komma fram till kategorier försöker man fånga de viktigaste teman i texten. Jag valde i resultatdelen att dela upp mitt material i tre olika kategorier efter olika teman jag tyckte upprepades och var centrala i mina texter. Kategoriseringen har flera syften. För det första är kategoriseringen en förenkling av komplicerade, detaljerade och omfattande data. Ord, meningar och texter hänförs till en kategori utifrån vissa kriterier. Därmed kan man i den senare analysen förhålla sig till ett antal kategorier snarare än till hela datamassan. För det andra är en sådan kategori en förutsättning för att man ska kunna jämföra texter. (Jacobsen 2007: 139-140)

Benämningen av en kategori svara på frågan: *Vad?* och relaterar till innehållet i koderna på en beskrivande eller manifest nivå. En kategori kan omfatta ett antal underkategorier på olika abstraktionsnivå. Att skapa teman är ett sätt att sammanbinda det underliggande eller latent budskapet i ett antal kategorier. Ett tema svarar på frågan: *Vad handlar det här om?* och utgör en tråd av mening genom texten på en tolkande nivå och har ofta en riktning och en valör. Ett tema kan konstrueras av underteman eller delas in i underteman. (Granskär & Höglund-Nielsen, 2012: 191)

Jag har systematiskt gått igenom mitt material och delat in det i olika teman utifrån det centrala budskap som kommit fram från de olika texterna i mitt material. Utgående från de teman jag har kommit fram till har jag delat in dem i olika kategorier för att greppa helheten med mitt resultat. Senare i min analysdel, där jag kopplar tillbaka resultatet till teorin, har jag delat in mina kategorier i underkategorier för att få en även djupare helhetsförståelse för mitt arbete. Jag har kommit fram till mina underkategorier genom att analysera mitt resultat och genom att försöka hitta likheter mellan resultatet och mitt teoretiska material. Utifrån dessa likheter jag har hittat flera teman som jag sedan har kunnat dela in i underkategorier.

5.4 Forskningsetiska överväganden

När man gör en litteraturstudie är det viktigt att vissa etiska överväganden görs när det gäller urvalet av det material man kommer att använda i sin forskning. Dessutom är det även viktigt att göra etiska överväganden när det gäller presentation av de utvalda studiernas resultat. Det är därför viktigt att välja studier där noggranna etiska överväganden gjorts eller studier som fått tillstånd från etisk kommitté. Forskaren måste redovisa alla artiklar som ingår i litteraturstudien samt presentera alla resultat. (Forsberg &Wengström, 2008:77-78)

Det är oetiskt att endast presentera sådana resultat som stödjer forskarens egna åsikter. Eftersom denna studie endast baserar sig på redan publicerat material är det viktigt för forskaren att ta reda på om artiklarnas forskare tagit de forskningsetiska aspekterna i beaktande. Kriterierna var att artiklarna innehöll allt som vetenskapliga artiklar skall innehålla, abstrakt, bakgrund, metod, resultat, diskussion samt referenser. (Forsberg &Wengström 2008: 77-78)

Jag har redovisat alla mina artiklar som ingår i min studie. Detta kan man se i slutet av mitt arbete, i bilaga nummer 2. Mina artiklar har inte fått tillstånd från en etisk kommitté, av denna orsak har jag varit desto noggrannare i processen när jag har valt ut mina artiklar. I valet av mina artiklar har jag tittat extra noga på uppsättningen, metoden och på resultatet. Jag har också varit noggrann med att kolla att de artiklar jag har valt uppfyller de kriterier som krävs när man gör en allmän litteraturstudie.

Ett viktigt steg i denna process är att undvika plagiat, det vill säga undvika att presentera någon annans idéer eller publicerade material så att de framstår som dina. Detta kan verka förbryllande när man utför en litteraturstudie eftersom poängen med en sådan är att sammanfatta och analysera andra personers material för att i slutändan kunna svara på ens egen forskningsfråga. (Aveyard, 2010: 157)

Olika tillvägagångssätt i processen att undvika plagiat enligt Aveyard (2010:157) är att i ditt arbete göra en klar skillnad på vad som är dina åsikter och vad som är någon annans. Här är det viktigt att vara noga med källhänvisningarna så att man faktiskt refererar till originalkällan. Det är också viktigt att alltid använda citattecken vid direkta citat och slutligen, vid presentation av idéer som hör till allmänhetens kännedom, bör man referera till originalkällan.

6 RESULTAT

I resultatredovisningen ska jag gå igenom mitt material och dela in det i kategorier. Utifrån dessa kategorier vill jag greppa syftet med min studie och därmed också svara på mina frågeställningar. I bilaga 2 hittas en beskrivning och numrering av artiklarna. I resultatredovisningen kommer jag att utgå från varje artikels siffra när jag relaterar till innehållet så att läsaren vet vad som framkommer från vilken artikel.

Jag har valt att dela upp mina artiklar i följande kategorier: förhållningssätt, utveckling av interkulturellt arbetssätt samt språkutvecklande arbetssätt. Jag anser att dessa indelningar är relevanta med tanke på att syftet med min studie är att belysa daghemspersonalen hur man kan bemöta olikheter bland barn och vad daghemspersonalen kan ta i beaktande i den pedagogiska verksamheten med invandrabarn. I resultatredovisningen kommer jag att utgå från pedagogernas perspektiv när jag tar upp dessa kategorier. Jag vill få fram hur pedagogerna i praktiken kan jobba med dessa saker i deras arbeten.

6.1 Förhållningssätt

Kunskap om olika kulturer och kontakt med människor från andra kulturer behöver inte automatiskt inverka på pedagogernas egna attityder och beteenden i ett arbete inom en mångkulturell kontext. (2,4) Pedagogutbildares uppgift är att få studerande att förstå att

kunskap om olika kulturer i sig själv inte medför ett effektivt handlande i en pedagogisk interaktion. En sådan kunskap måste istället följas av en äkta vilja hos den studerande att utmana sina underliggande uppfattningar gällande ens egna attityder mot olika kulturer. (1)

Resultatet från artikel nummer 1 visar på en osäkerhet samt på en okritisk attityd bland pedagogerna i en interkulturell kontext på daghem. Pedagogernas osäkerhet och okritiska attityd har lett till att de har gått miste om pedagogiska lärdomar i en interkulturell kontext. Det är viktigt att pedagogerna granskar sina egna kulturella värderingar samt sina egna attityder för att motverka att stereotyper byggs upp. (1)

Erfarenheter och noggrann reflektion av mångfald med hjälp av en professionell pedagog eller tutor, kan inverka starkt på den studerandes kulturella medvetenhet och på den studerandes attityder mot kulturella olikheter. (2)

6.2 Utveckling av ett interkulturellt arbetssätt

Utvecklandet av mod anses vara en del av interkulturell kompetens, eftersom man kan möta svårigheter vad gäller olika världssyner, värderingar och idéer i ett arbete bland olika kulturer. (2) För att kunna ta del av processen när det kommer till utvecklandet av kulturell medvetenhet måste man uppmärksamma och ta del av olikheter. Vikten av att spendera tid med människor från andra kulturer betonas och på detta vis kan missförstånd undvikas. (7) Pedagoger som bryr sig om andra och är nyfikna, flexibla och optimistiska samt innehar ett stort intresse för olika kulturer, kan ha potential att bli en effektiv pedagog utan att ha gått en utbildning i hur man ska undervisa på mångkulturella daghem. (4)

Pedagoger behöver träning i grunderna att jobba i en interkulturell miljö.

Pedagogutbildare och pedagoger måste jobba mer systematiskt med interkulturell pedagogik, dvs. utforma övningar som gör både barn och vuxna mer medvetna om kulturer samt kulturella lik- och olikheter. För att daghemspedagoger ska bli interkulturellt kompetenta krävs ett systematiskt arbetssätt vad gäller interkulturell pedagogik, interkulturell kommunikation samt med deras diskursiva medvetande. Här är det viktigt att jobba med deras förståelse om sig själva som kulturella produkter samt de som skapande av kultur. (1)

Högläsning kan vara ett konkret verktyg att använda sig av här. Genom högläsning kan man exempelvis överföra traditioner och förmedla kulturarv, ge insikt i hur språket kan fungera, lära barnet att det finns olika sätt att uttrycka sig på samt ge barnet kunskap om andra kulturer. (6) Kunskap om interkulturell pedagogik utgörs av lärandesituationer där alla barn kan delta oavsett bakgrund, följaktligen med ett förhållningssätt där olika bakgrunder ses som resurser på daghemmet och i verksamheten. (5) Det är viktigt att utveckla föräldrakontakten samt att se föräldrar som resurser både språkligt och kulturellt. (5)

Pedagoger behöver mer specifik träning i att underlätta arbetet med olika identiteter och i hanteringen av mångfald samt i samarbetet med föräldrarna. Daghemmet är en viktig arena när det kommer till barnens identitetsutveckling. Det är i interaktionen med andra barn och vuxna som barn utvecklar sin självkänsla och identitet. Genom denna interaktion med andra barn och vuxna bekräftar man det unika hos varje barn och med detta olikheterna inom barngruppen. (1)

Huruvida pedagoger förhåller sig till etnisk och kulturell mångfald på daghem leder till konsekvenser när det kommer till barnens identitetsutveckling. Därmed måste pedagogutbildningsprogrammen öka pedagogers förståelse och hantering av etnicitet och kulturer. (1)

Det finns behov av att inkludera och integrera mångkulturell utbildning på ett mer systematiskt vis i pedagogutbildningsprogrammen så att de studerande blir mera förberedda på att undervisa i en mångkulturell kontext. (3) I artikel 4 tas det upp att det borde satsas mera på samarbete mellan pedagoger. Detta kunde ske exempelvis genom forum där pedagoger kan dela information med varandra och lära sig av varandra gällande effektiva arbetsmetoder man kan använda sig av i en mångkulturell kontext.

Med kunskap och utbildning i interkulturell pedagogik riktade mot daghemsföreståndare, daghemspedagoger och modersmålspedagoger skulle det skapas en gynnsammare lärandemiljö på daghemmet. Vid en gemensam utbildning skulle det finnas tillfällen att arbeta med kulturkontrastering där chefer, daghems- och modersmålspedagoger får möjlighet att få insyn i sin egen kultur samtidigt som ta del i andras. (5) Majoriteten av pedagogerna som svarade på frågeformuläret sade att de regelbundet diskuterar sina pro-

blem i undervisningen med kollegerna, vilket i sin tur förbättrar deras medvetenhet och utveckling av arbetsmetoder för att jobba på mångkulturella daghem . (4)

Daghemmet och skolan omfattas idag av en pluralism av värderingar och för att inse det stora resurskapitel det faktiskt är behövs det skapas flerkulturella möten och utbildningsinsatser i interkulturell pedagogik i syfte att förbättra verksamheten i våra lärandemiljöer på daghem och skola. (5) I artikel 7 tas det upp försök till flerkulturella möten genom ”workshops” och fältarbete där pedagoger kommer i kontakt med barnens föräldrar och med hemkulturen. I artikeln betonas att en effektiv professionell utveckling erbjuder workshops för att skapa en känsla hos pedagogerna av att vara ”annorlunda” och innehåller även fälterfarenheter samt binder ihop workshops och erfarenheter från fältet på ett bra sätt. (7)

Majoriteten av pedagogerna upplevde en utveckling av det kulturella medvetandet utifrån den tid de spenderade med familjer från andra kulturer samt med föräldrar som koordinerar samarbete mellan familjen och daghemmet. På detta vis kunde de också uppleva hur det kan kännas att vara annorlunda än resten av samhället. Genom att läsa på flera olika språk, titta på filmer i anknytning till temat, och i samarbete med föräldrar till invandrabarnen, infann pedagogerna en medvetenhet i hur invandrabarnen kan uppleva sig annorlunda på daghemmet. (7)

Resultatet från artikel 1 visar att de optimala tillfällena för interkulturellt lärande var oplanerade och improviserade. I dessa situationer tog pedagogerna tillfället i akt att utnyttja dessa situationer och arbeta utgående från ett interkulturellt pedagogiskt perspektiv. Pedagogerna reflekterade i efterhand deras tillvägagångssätt och utgående från detta bidrog de till ökat interkulturellt lärande hos dem själva.

6.3 Språkutvecklande arbetssätt

Modersmålets status behöver enligt Skolverket stärkas så att det blir en integrerad del inom dagvården och skola. (5) Det är tänkt att daghemmet ska stödja barn med invandrarbakgrund att bli en aktiv person såväl i deras modersmål som i majoritetsspråket i det land de bor i samt i den kulturella gemenskapen i deras hemländer. (5, 3) I artikel 3 betonas att det inom nästa årtionde, i och med den ökade kulturella mångfalden bland

barn, kommer att finnas behov av pedagoger som pratar barnens modersmål. Pedagoger med invandrarbakgrund kommer således att vara till nytta här.

Det finns mycket forskning om barns språk- och flerspråkighetsutveckling som säger att barnet gynnas om det ges möjlighet att vistas i miljöer där ett utrymme för ett samspel mellan barn och vuxna finns tillgängligt. (5) Utvecklingspedagogiken pekar på vikten av att skapa och ta till vara situationer som barnen kan tänka och tala kring. Det är viktigt för barnens språkutveckling att de dagligen får tillfälle till intressanta och utvecklande samtal. (6)

Många forskare betonar lekens betydelse för barnets språkutveckling och förmåga att kommunicera med varandra. (6) För att ta till vara varje enskilt barns sätt att se omvärlden på, är det viktigt för den vuxne att variera förutsättningarna för barnets lärande. Detta gör bibliotekarierna genom att ha olika sorters böcker som är anpassade till barnens olika språk och förmågor. Pedagogerna gör det genom att ha många olika aktiviteter såsom pyssel, sagostund och språklekar. (6)

Det är av stor betydelse för språkutvecklingen att den vuxne utgår från varje enskilt barns tidigare erfarenheter och bygger vidare utifrån dem. Pia berättar att de på daghemmet anpassar de språkstimulerande aktiviteterna efter barnens enskilda förmågor och att de då delar in barnen i olika grupper. (6) Grunderna till språkutveckling ligger i modersmålet eftersom det är genom det man bäst kan uttrycka sina känslor. Det är viktigt att man får föräldrarna att förstå att modersmålet spelar en stor roll för barnens språkutveckling. Det är viktigt att familjen får stöd och uppmuntran från pedagogerna att fortsätta använda familjens modersmål med barnen både i och utanför hemmet. (6)

7 RESULTATANALYS OCH TEORIKOPPLING

I denna del kommer jag att sammanfatta mitt resultat och koppla tillbaka till mitt syfte och mina frågeställningar. Jag kommer även att sammankoppla mitt resultat med teoridelen samt i viss mån till tidigare forskning. En sammanfattning av tidigare forskning visar på pedagogers osäkerhet gällande tillvägagångssättet i arbetet inom en kulturell mångfald. Tillvägagångssättet visade sig vara klarare i teorin än i praktiken. Jag hoppas att i detta kapitel få svar på hur pedagoger bör gå tillväga mera i praktiken när man arbetar inom en kulturell mångfald.

7.1 Sammanfattning av resultatet

Resultatdelen visade på att pedagogens förhållningssätt är av stor betydelse när det kommer till arbetet med invandrarbarn. Huruvida pedagogerna väljer att bemöta barnen och vilken attityd pedagogen har vad gäller barnets bakgrund kan ha avgörande betydelse för barnets identitetsutveckling samt välbefinnande. Jag fick också svar på hur pedagogen konkret kan gå tillväga och vad det finns för behov till utveckling i en interkulturell arbetsmiljö. Processen med resultatredovisningen fick mig att förstå hur stor betydelse barnets modersmål har i hela processen i arbetet med invandrarbarn, inte minst när det kommer till barnets språkutveckling.

För att få en förståelse för vad jag har uppnått med mitt resultat kommer jag att titta tillbaka på vad syftet med min studie är samt vilka mina frågeställningar är.

Syftet med min undersökning är att erbjuda en djupare kunskap för daghemspersonalen i bemötandet av barn med invandrarbakgrund samt vad man bör ta i beaktande i den pedagogiska verksamheten i mötet med invandrarbarn.

Vad som framkommer från resultatredovisningen är hur viktigt pedagogernas förhållningssätt gentemot andra kulturer är, detta för att motverka att fördomar mot barnen och deras bakgrunder byggs upp. En öppen och positiv attityd och hur man väljer att arbeta med invandrarbarn kan ha en avgörande betydelse för barnens identitetsutveckling. En kritisk reflektion av ens förhållningssätt samt reflektion av verksamheten kan öka pedagogers förståelse för andra kulturer.

Pedagoger bör i planerandet av den pedagogiska verksamheten ta i beaktande barnens olika kulturer samt skillnader mellan dessa. Viktigt i verksamheten är också att utveckla samarbetet med föräldrarna samt att uppmärksamma barnens modersmål i verksamheten.

Frågeställningarna i min undersökning är:

Hur kan pedagoger använda sig av ett interkulturellt perspektiv i arbetet med invandrarbarn?

Min första frågeställning kan jag koppla till betydelsen av pedagogers förhållningssätt i arbetet med invandrarbarn. Det viktigaste i denna process är att motverka att stereotyper utvecklas.

Vilka arbetsmetoder kan pedagoger använda sig av i en interkulturell miljö på daghemmet?

Här betonas mötet med andra kulturer och vikten av övningar som gör barnen medvetna om olika kulturer samt likheter och skillnader mellan dessa. Exempel på övningar kan vara:

- *högläsning, genom vilken traditioner kan överföras och kulturarv förmedlas, kunskap om olika språk samt kunskap om interkulturell kommunikation kan nås*
- *genom att läsa på flera olika språk, använda sig av filmer och i samarbete med barnens föräldrar*
- *samtal med barn*
- *pyssel, sagostund och språklekar*

Resultatdelen kom att bestå av tre delar: förhållningssätt, utveckling av interkulturellt arbetssätt samt språkutvecklande arbetssätt. Nu kommer jag att fortsätta på samma bana genom att fokusera på pedagogernas interkulturella förhållningssätt och på utvecklingen av det interkulturella arbetssättet. Jag kommer även att utgå från ett socialpedagogiskt perspektiv i det interkulturella arbetet med barn. Jag har valt att dela in begreppen i underkategorier för att få en större helhetsförståelse för mitt arbete.

7.2 Interkulturellt förhållningssätt

I resultatet framkommer att om pedagogerna ska kunna utveckla sin kunskap att jobba inom en mångkulturell kontext krävs en äkta vilja att utmana sina underliggande uppfattningar gällande ens attityder mot olika kulturer. I resultatdelen framkommer det också att pedagoger behöver träning i grunderna att jobba inom en mångkulturell miljö. Det är viktigt att pedagogerna granskar sina egna kulturella värderingar samt sina egna attityder för att motverka att stereotyper byggs upp. (1)

Lahdenperä (2004:69) menar att ett interkulturellt förhållningssätt innebär att pedagogerna är medvetna om att den egna kulturbakgrunden och utbildningen i ett visst land, medför kulturella filter som kan begränsa kontakten med människor från en annan kultur- och utbildningsbakgrund. Det innebär också att pedagogerna är öppna och beredda att lära sig av och om barnen och barnens föräldrar, exempelvis om deras bakgrund, kultur och liv. Sharif (2008:111-112) menar att ett interkulturellt förhållningssätt syftar till att individerna i mötet utvecklar ett kritiskt tänkande byggt på reflektion, sensibilitet och ömsesidighet. Här gäller det även för pedagogerna att genom självreflektion ifrågasätta sin roll som representant för den härskande normen.

7.2.1 Interkulturell medvetenhet och kompetens

Resultatet visar att för att kunna ta del av processen när det kommer till utvecklandet av kulturell medvetenhet måste man uppmärksamma och ta del av olikheter. I resultatet framkommer också att genom att spendera tid med människor från andra kulturer kan missförstånd undvikas. Daghemmet och skolan omfattas idag av en pluralism av värderingar och för att inse det stora resurskapitel det faktiskt är behövs det skapas flerkulturella möten och utbildningsinsatser i interkulturell pedagogik i syfte att förbättra verksamheten i våra lärandemiljöer på daghem och skola. (5, 7).

Sharif (2008:115) skriver att ett sätt för dagvården att kunna se bortom ”utlänning och invandrare” är att se mångfalden bland barnen, vare sig det handlar om etnicitet, klass, kön och religion, som en positiv utgångspunkt i arbetet med deras kunskapsutveckling. Lahdenperä (2004:69) belyser även att det är viktigt att pedagoger ändrar sitt tankesätt och strävar till en öppnare attityd samt väcker intresse hos sig själv att lära sig om andra kulturer.

Genom att använda sig av interkulturell pedagogik uppmärksammar man och tar också del av olikheter. Lorentz (2009:107-108) förklarar interkulturell pedagogik som ett praktiskt pedagogiskt arbete där ett mångfaldstänkande och ett arbete med ett mångfaldsperspektiv blivit det mest förekommande. Enligt Lorentz (2009:137) är en av de centrala inriktningarna i interkulturell pedagogik att pedagogiskt beskriva och framställa mötet med människor som har en annorlunda etnisk, social eller religiös bakgrund än

den vi själva har. Daghemmet är en viktig mötesplats för barn med olika bakgrunder och kulturer.

Hur pedagoger förhåller sig till etnisk och kulturell mångfald på daghem leder det till konsekvenser gällande barns identitetsutveckling. Av denna orsak är det viktigt att pedagoger får en ökad förståelse för och hantering av olika etniciteter och kulturer i den pedagogiska verksamheten. Pedagoger som bryr sig om andra och är nyfikna, flexibla och optimistiska samt innehar ett stort intresse för olika kulturer, kan ha potential att bli en effektiv pedagog utan att ha gått en utbildning i hur man ska undervisa på mångkulturella daghem. Utvecklandet av mod anses vara en del av interkulturell kompetens, eftersom man kan möta svårigheter vad gäller olika världssyner, värderingar och idéer i ett arbete bland olika kulturer. (1,2,4)

Jag kan här relatera till begreppet interkulturell kompetens. Lahdenperä (2004:33-34) menar att interkulturell kompetens förutsätter ett förhållningssätt som baseras på öppenhet och förståelse och ska leda till en god tvåvägskommunikation mellan individer med olika etniska eller kulturella bakgrunder. Lahdenperä (2010:32) belyser vikten av att inneha en sensitiv och emotionell sida när det kommer till interkulturell kompetens. Viktigt är att som pedagog inneha en viss känsla för vad som uppfattas känsligt inom kulturen. Det är även viktigt att pedagoger tänker på hur man uppskattar eller nedvärderar barnens kulturella kapital, olika etniciteter och språkkunskaper eftersom detta inverkar på barnens trivsel och utveckling.

Lahdenperä (2010:31-32) nämner att pedagoger bör undvika att fälla negativa eller stereotypa omdömen om de länder, språk, bostadsområden, etniciteter och religioner som barnen kan identifiera sig med. Däremot en kännedom om positiva aspekter av den etniska eller nationella bakgrunden och att lyfta fram dem vid lämpliga tillfällen ger en positiv bild av den ”interkulturella pedagogen” .

Målsättningen för att skapa förutsättningar för en pedagogisk verksamhet som berör alla barn, oavsett etnicitet, klass, religion, genus och så vidare, kräver en förändring vad gäller pedagogernas förhållningssätt, undervisningsinnehåll och metoder. Det interkulturella förhållningssättet kräver att pedagoger och barn visar ömsesidig respekt och nyfikenhet. För att möten mellan pedagoger och barn ska präglas av reflexivitet, respekt och empati, krävs en öppen och kreativ atmosfär. (Sharif, 2008:111)

7.3 Utveckling av ett interkulturellt arbetssätt

7.3.1 Interkulturellt pedagogiskt arbete

För att daghemspedagoger ska bli interkulturellt kompetenta krävs ett systematiskt arbetssätt vad gäller interkulturell pedagogik, interkulturell kommunikation samt med deras diskursiva medvetande. Här gäller det att kunna utforma övningar som gör både barn och vuxna medvetna om kulturer samt om kulturella lik- och olikheter. (1)

Sharif (2008:112) skriver att interkulturell undervisning karaktäriseras av att innehållet består av lämpligt material som integrerar och uppmuntrar komplexitet i tänkandet, något som i sin tur ska leda till att det uppstår nya kulturella läroprocesser. Detta kräver dock att de metoder som används i undervisningen präglas av variation, heterogenitet och medvetenhet om olika synsätt samt att barnet är delaktig i lärandet.

Samuelsson och Sheridan (2006:95-96) betonar att det i verksamheten skall märkas att barn kommer från olika kulturer och länder. Barns ursprung ska bli synligt för dem själva och för andra barn. Deras kultur skall vara en del av daghemmets väggar, både böcker och miljö skall vara präglad av såväl den svenska kulturen som andra kulturer. Detta oavsett om olikheterna är av etnisk, kulturell, social eller religiös bakgrund, hudfärg, fysiskt eller psykiskt handikapp. Man bör som pedagog fundera här vilket material som används, vilken litteratur, hur dockorna ser ut, vilka bilder som hänger på väggarna och vilket informationsmaterial som används.

Ett annat exempel på att inhämta kunskaper om andra kulturer kunde enligt Samuelsson och Sheridan (2006:96) vara att såväl barn, pedagoger som föräldrar tar med sig något föremål till daghemmet från de länder de har besökt då de har varit ut och rest. Dessa olika föremål kunde inspirera till ett utforskande om landet och kulturen dessa föremål kommer ifrån.

Lahdenperä (2010:31) belyser att skönlitteratur och filmer relaterade till barnens ursprungsländer samt resor till dessa länder kan utöka förståelsen för barnens bakgrund.

Samtidigt kan man få en ökad förståelse för de traditioner, värderingar och uppfattningar som kan skapa konflikter mellan hemmet och daghemmet.

Enligt Samuelsson & Sheridan (2006:96) utvecklar barn en förståelse för människors olika bakgrunder och livsbetingelser när pedagogerna låter det mångkulturella daghemmet återspeglas både i miljön och i det pedagogiska arbetet.

7.3.2 Interkulturell kommunikativ kompetens

Ett systematiskt arbetssätt gällande bland annat interkulturell kommunikation är viktigt för att daghemspedagoger ska bli interkulturellt kompetenta. I resultatdelen betonas även vikten av pedagogernas förståelse om sig själva som kulturella produkter och de som skapande av kultur. (1)

Jag kopplar tillbaka till Lahdenperä (2010:35) som menar att det är fruktbart om pedagog i sitt arbete kontinuerligt utvecklar sin interkulturella kommunikativa kompetens, det vill säga sin medvetenhet om olika kulturella koder, sin förmåga att växla mellan olika perspektiv samt att lära sig av sina egna erfarenheter och tillkortakommanden. Sharif (2008:111) poängterar att individernas kulturella bakgrund ligger som grund till hur kommunikationsmönstren kommer att forma sig människorna emellan. Samtalet mellan en pedagog och förälder begränsas av de kulturella filter som individerna är bärare av. På samma sätt fungerar kontakten pedagog-barn, samt barnen sinsemellan.

Jag kan här dra paralleller till den kommunikativa kompetensen i den socialpedagogiska handlingskompetensen (Madsen, 2001). Den kommunikativa kompetensen genomsyrar hela det interkulturella arbetssättet eftersom kommunikationen alltid har en avgörande roll i mötet med andra människor. Här är det som sagt av betydelse att känna till kulturella gester och koder för att undvika missförstånd och att fördomar byggs upp. För att kunna tolka koder från andra kulturer måste man känna till dess spelregler, värdesystem och normer.

Lahdenperä (2004:41) menar att det inte räcker att kunna tala på ett annat språk, man bör även kunna tolka vad orden på det andra språket betyder. Lahdenperä (2004:47) betonar att det i en interkulturell kommunikation är viktigt att veta vad vi uttrycker med gester och kroppsspråk. Det är viktigt här att man som pedagog är medveten om att varje "kulturell" värld agerar utifrån sina principer och sin egen dynamik. Enligt Hanssen

(2007:45) förmedlar en ickeverbal kommunikation ofta en sannare bild av ens tankar och känslor än vad orden gör.

7.3.3 Språkutvecklande arbetssätt med socialpedagogisk grund

Forskning om barns språk- och flerspråkighetsutveckling säger att barnet gynnas om det ges möjlighet att vistas i miljöer där ett utrymme för ett samspel mellan barn och vuxna finns tillgängligt. (5) Jag relaterar här tillbaka till Madsen (2006) och till socialpedagogiken när det kommer till samspelet mellan barn och vuxna. Madsen (2006:213) belyser att det är i de vuxenstyrda aktiviteterna som barn med svaga sociala kompetenser har de bästa förutsättningarna att spela en betydelsefull roll. Pedagogens uppgift är här viktig och man kan exempelvis inta en isbrytarroll och förmedla vägar till deltagande i både planerade och spontana aktiviteter. Det är viktigt även här att inkludera alla barn i verksamheten. Delaktighets- och inklusionsbegreppet inom socialpedagogiken är här viktiga att använda som grund i den pedagogiska verksamheten med barns språkutveckling.

Resultatet visar att det är väsentligt för språkutvecklingen att ta tillvara och skapa situationer som barnen kan tänka och tala kring samt att barnen dagligen får tillfälle till intressanta och utvecklande samtal. Många forskare betonar lekens betydelse för barnets språkutveckling och förmåga att kommunicera med varandra. (6)

Jag kan även här relatera till socialpedagogiken. Hämäläinen och Kurki (1997:48-49) menar att det till socialpedagogiken alltid hör dialog, växelverkan människor emellan samt individens medverkar i alla faser. En stor del av det socialpedagogiska arbetet grundar sig på samtal med klienten. I ett interkulturellt arbete där man utgår från socialpedagogiken är det viktigt här att locka fram kunskap och hitta på lösningar till utvecklande samtal, i denna kontext med barnet.

Jag kommer också här att relatera till min tidigare forskning och till magisteruppsatsen: *"Flerspråkighet i förskolan - Stimulering av barns flerspråkighet i förskolan"*, skriven av Katarina Agneta Kasmarvik och publicerad år 2012. Resultatet från undersökningen visar att de flesta pedagoger är positiva till flerspråkighet samt att pedagogerna innehar ett öppet förhållningssätt i deras arbete. Pedagogerna värdesätter samtal med barnen i verksamheten. Samtalen sker både på svenska och på barnens modersmål i den mån det

är möjligt. Litteratur på både svenska och barnens modersmål är vanligt förekommande i den dagliga verksamheten och samarbete med föräldrar förekommer kontinuerligt för att stärka barnens språk och identitet.

Pedagogerna i Kasmareviks uppsats innehar en positiv inställning till barnens flerspråkighet och ser det som en tillgång. Detta stimulerar barns flerspråkighet och identitetsutveckling. Fri lek är ett tydligt exempel på hur en språkutveckling samt flerspråkigheten i barngruppen får stimulans där en tillåtande miljö och intresse för barnens olika språk får äga rum.

I resultatdelen framkommer även att grunderna till språkutveckling ligger i modersmålet eftersom det är genom det man bäst kan uttrycka sina känslor. Det är viktigt att man får föräldrarna att förstå att modersmålet spelar en stor roll för barnens språkutveckling. Det är viktigt att familjen får stöd och uppmuntran från pedagogerna att fortsätta använda familjens modersmål med barnen både i och utanför hemmet.

Det är tänkt att daghemmet ska stödja barn med invandrarbakgrund att bli en aktiv person såväl i deras modersmål som i majoritetsspråket i det land de bor i samt i den kulturella gemenskapen i deras hemländer. (3,5,6)

Resultatet av observationerna från Kasmareviks (2012) magisteruppsats gällande de planerade verksamheterna är att pedagogerna i verksamheterna använder sig av barnens modersmål i den mån det är möjligt. Pedagogerna visar på detta vis att modersmålet är en viktig del när det kommer till språkutvecklingen. Tvåspråkiga pedagoger använder både sitt modersmål och svenskan i samtal med barn med annat modersmål än svenska. De väljer att använda respektive språk efter behov. De pedagoger som inte kan barnens modersmål frågar barnen hur man säger olika ord och meningar på deras modersmål och sedan upprepar pedagogerna det barnen sagt.

Sharif (2008:115-116) belyser vikten att det på daghemmet ska finnas böcker och tidskrifter på barnens olika modersmål. Viktigt är också att pedagoger kontinuerligt uppmuntrar barnen att läsa böcker och tidskrifter på deras modersmål samt att skaffa sig kunskaper om sina eller sina föräldrars hemländer. Detta kan i sin tur leda till att nya kulturella läroprocesser skapas samt att barnen får stöd i att utveckla deras modersmål.

Vikten av att styrdokument och verksamhetsplan samt övrig skriftlig information skrivs på barnens modersmål kunde vara ett sätt att skapa goda kontakter med föräldrar och det omgivande samhället. På så sätt ger daghemmet ett välkomnande intryck och signalerar för barnen samt föräldrarna att deras modersmål är en lika viktig del av skolans miljö som majoritetsspråket. (Sharif, 2008:116)

7.4 Socialpedagogiska perspektiv i ett interkulturellt arbete

Kunskap om interkulturell pedagogik utgörs av lärandesituationer där alla barn kan delta, oavsett bakgrund, följaktligen med ett förhållningssätt där olika bakgrunder ses som resurser på daghemmet. Resultatet visar även det är i interaktionen med andra barn och vuxna som barn utvecklar sin självkänsla och identitet. (1, 5)

Detta kan man knyta an till socialpedagogiken. Hämäläinen & Kurki (1997:48) skriver att man inom socialpedagogiken strävar till att aktivt integrera och inkludera människor i gemenskaper oavsett livsstil, särskilda behov eller fysiska och mentala förmågor. Madsen (2001:16-18) menar att den socialpedagogiska tankegången representerar en helhetssyn på människan och fokuserar på hennes totalsituation och genom att arbeta med såväl personen som hennes omgivning skulle socialpedagogisk verksamhet kunna förstås som en speciell pedagogisk metod.

Vidare kan man här relatera till delaktighet som är ett centralt begrepp inom socialpedagogiken. Madsen (2006:213) menar att det är pedagogernas ansvar att få till stånd strukturer i vardagslivet där vägarna till deltagande är synliga och öppna för så många barn som möjligt. Ett viktigt pedagogiskt insatsområde är här att bana väg för socialt deltagande. Det är av stor vikt att stödja alla barns tillträde till flera olika gemenskaper så att de får möjlighet att testa sig själva i olika roller och sociala kontexter.

Jag kan också relatera till socialpedagogiken och till inklusionstankarna om det rymliga samhället. Madsen (2006:172-173) förklarar begreppet inklusion som att medräkna, det vill säga innefatta någon i helheten. Det rymliga samhället förespråkar ett samhälle för alla oavsett medborgarnas särskilda behov, sociala bakgrund eller kulturella tillhörighet. När det kommer till daghemmets roll menar Madsen att den inklusiva daghemmet byg-

ger på rymlighet för alla barn. Vidare belyser han att olikheter är en resurs som ska utnyttjas i den pedagogiska verksamheten på daghemmet.

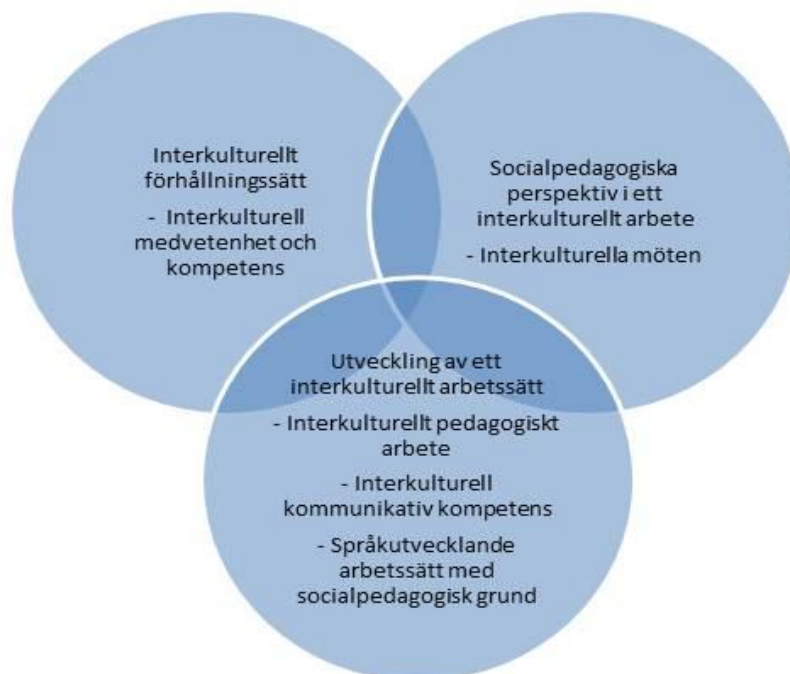
7.4.1 Interkulturella möten

I resultatdelen betonas att pedagoger bör utveckla föräldrakontakten och se föräldrar som resurser både språkligt och kulturellt. (5) Hermansson Hans-Erik och Winman Thomas (2008:251) menar att en viktig utmaning för socialpedagogiken inom dagvården idag är att möta det mångkulturella perspektivet genom att låta barn och föräldrar med annan etnisk bakgrund vara med och utforma daghemmet. Mångkultur blir på detta vis en resurs och inte ett hinder. Detta är ett exempel på hur ett socialpedagogiskt kunskapsperspektiv kan utgöra en viktig tillgång för att hantera, arbeta med och utveckla mångkulturella aspekter av dagvården och dess verksamhet.

För att daghemmet ska lyckas engagera föräldrarna i arbetet med sina barns kunskapsutveckling och daghemmet som en interkulturell lärandemiljö, måste man på olika sätt legitimera föräldrarnas position i relationen pedagog-barn-förälder. Genom att betrakta föräldrarna och deras modersmål som en lika viktig del i arbetet med barnens kunskapsutveckling erbjuder man dem möjlighet till inflytande. Detta kräver dock att pedagoger, övrig personal, barn och föräldrar har viljan till att mötas och ingå i en gemenskap. Det är daghemmets ansvar att skapa möjligheter till interkulturella möten som bidrar till att öka deltagarnas vilja, nyfikenhet och empati. Först då kan daghemmet och dess aktörer bidra till ett synsätt bortom begreppen ”utlänning och invandrare”. (Sharif, 2008:116)

Här nedan har jag med hjälp av en figur försökt att förklara denna koppling mellan resultat- och teoridelen.

Figur 2 Socialpedagogiska och interkulturella perspektiv att ta i beaktande i det pedagogiska arbetet med invandrarbarn.

8 DISKUSSION

I detta kapitel kommer jag att diskutera mitt metodval, presentera en konklusion av mitt arbete samt ge förslag till fortsatt forskning.

8.1 Metoddiskussion

Jag valde att använda mig av en litteraturstudie och jag anser att det var en bra metod att använda mig av i mitt arbete. När det kommer till tidigare forskningar i mitt ämne har många forskningar utförts i form av intervjuer, av denna orsak ansåg jag att en litteraturstudie är en passlig metod att använda mig av. Med en litteraturstudie har jag kunnat ta del av olika perspektiv gällande ett inter- och mångkulturellt arbete på daghem samt fått en djupare förståelse i hur pedagoger kan använda sig av olika arbetsmetoder i ett interkulturellt arbete med barn.

Jag hade från första början tänkt använda mig av en systematisk litteraturstudie, men i datainsamlingsprocessen märkte jag att det fanns en begränsad mängd artiklar som knöt an till syftet och till mina frågeställningar. Därför valde jag istället att använda mig av en allmän litteraturstudie för att få ett helhetsperspektiv på min studie. Mitt slutgiltiga material kom att bestå av fem artiklar, en rapport och en magisteruppsats. Jag är nöjd över variationen gällande materialet, eftersom det har gjort att jag har fått en större helhetsförståelse för mitt ämne än om jag enbart skulle ha använt mig av exempelvis artiklar från tidskrifter.

Mitt slutgiltiga material kom att beröra olika aspekter när det kommer till mina frågeställningar. Jag kan sammanfatta mitt resultat med att alla artiklar berör pedagogens roll ur olika synvinklar och att förhållningssättet är en avgörande faktor. I en artikel framkommer också vad som nämns i läroplaner och styrdokument gällande mångkulturell utbildning i Finland. En gemensam nämnare i mitt material är att mera kunskap behövs i arbetet i en interkulturell miljö. Utbildning i interkulturell pedagogik för personalen samt för studerande kunde vara ett sätt att öka denna insikt i arbetet i en interkulturell miljö.

Eftersom jag fann en begränsad mängd artiklar som svarar direkt på mitt syfte och mina frågeställningar, kom mitt material att utöver pedagogers roll inom en daghemskontext, belysa skolans och studerandes roll när det kommer till arbetet i en inter- och mångkulturell miljö. Detta har inverkat på mitt resultat i den mån att det inte svarar direkt på mina frågeställningar, istället framhävs en övergripande syn när det kommer till mitt tema.

Gällande slutprodukten av mitt resultat har jag fått upp ögonen för språkets betydelse i arbetet med invandrarbarn. Detta ser jag som någonting positivt och som ett resultat av mitt varierande material. Med andra ord fick jag insyn i någonting nytt och som jag inte hade räknat med från första början.

I genomgången av mitt material har jag använt mig av en innehållsanalys. Jag har systematiskt gått igenom mitt material och delat in det i olika teman utifrån det centrala budskap som kommit fram från de olika artiklar jag har valt. Utgående från de teman jag har kommit fram till har jag delat in dem i olika kategorier för att greppa helheten med mitt resultat. Senare i resultatanalys- och teorikopplingsdelen har jag delat in mina kategorier i underkategorier för att få en även djupare helhetsförståelse för mitt arbete.

I det stora hela är jag nöjd över valet att använda mig av en litteraturstudie och över det resultat jag har uppnått. Med hjälp av innehållsanalysen har jag lyckats plocka fram det mest väsentliga från mitt material och dessutom har jag kunnat koppla tillbaka resultatet till mitt syfte och till mina frågeställningar. Nu i efterhand då jag tänker på sökprocessen i databaser kunde jag ha använt mig av flera olika sökordskombinationer och sökt i flera databaser för att få ett ännu mer omfattande resultat. Mina språkbegränsningar gjorde också att jag kunde ha gått miste om väsentlig fakta på andra språk utöver engelska och svenska som jag hade kunnat ta upp i mitt resultat.

När man gör en undersökning är det också av betydelse att ta i beaktande validiteten och reliabiliteten. Forsberg & Wengström (2008:113) menar att validiteten i en studie kan utredas med mätinstrument och deras förmåga att mäta det som man vill söka efter. Enligt Jacobsen (2007: 169) avses med reliabilitet hur pålitlig undersökningen är samt ifall undersökningsmetoden eller övriga faktorer påverkar det slutgiltiga resultatet.

Jacobsen (2007:114-115) belyser att validiteten och reliabiliteten i en studie kan ökas då forskaren går igenom alla artiklar noggrant. Feltolkningar kan på detta sätt undvikas och forskaren kan få fram artiklar som passar in i studiens kontext. Vidare poängterar Jacobsen att i utförandet av en litteraturstudie är det viktigt att komma ihåg att man använder sig av andrahandsdata. Av denna orsak behöver forskaren vara kritisk och ifrågasätta det som skrivs.

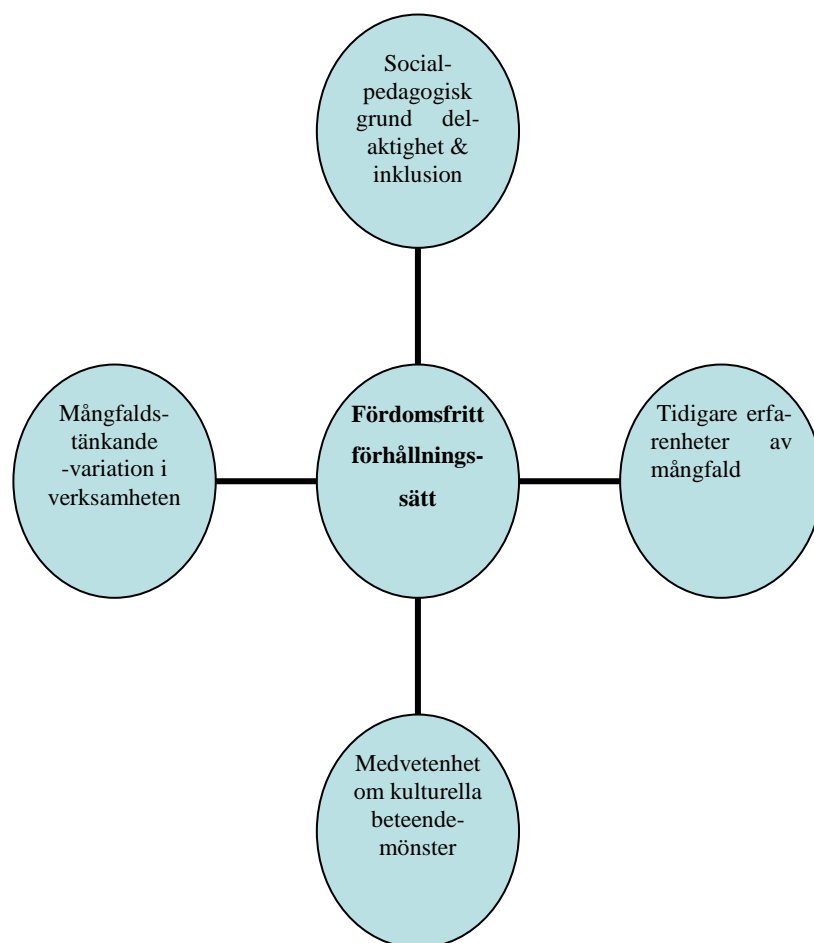
Jag har varit kritisk till de artiklar jag har valt att inkludera i min studie och läst igenom dem noggrant. Jag har inte kvalitetsgranskat mina artiklar men istället har jag tittat mycket på uppsättningen, metoden och på resultatet i de olika artiklarna. Eftersom mina artiklar inte är godkända av någon etisk kommitté har jag istället fokuserat på de forskningsetiska överväganden gällande mina artiklar.

8.2 Konklusion

I processen med mitt slutarbete har jag märkt hur viktigt det är upp till pedagogerna själva att få arbetet med invandrarbarn att fungera. Förhållningssättet och de egna attityderna mot olikheter inom barngruppen har avgörande effekt på hur verksamheten kommer att utformas. Medvetenhet om olika beteendemönster och gester är avgörande för hur effektiv kommunikationen i mötet med invandrarbarnen och deras föräldrar kommer att bli. En bakgrundskunskap och tidigare erfarenheter av interkulturella möten underlättar också utformningen av verksamheten. Pedagoger bör utgå ifrån ett mångfaldstänkande i uppbyggandet av den pedagogiska verksamheten.

I resultatet framkommer det huruvida pedagoger väljer att bemöta invandrarbarnen in- verkar på barnens identitetsutveckling. Det är därför av betydelse att se varje barn som unikt och kunna ta i beaktande barnens olikheter i verksamheten. Pedagoger kan använda sig av texter, bilder och material som speglar olika kulturer och miljöer. Det är också bra att ta i beaktande barnens olika språk genom att ha böcker tillgängliga på barnens modersmål på daghemmet. Genom samarbete med barnens föräldrar kunde också en utveckling hos den interkulturella pedagogen ta form. En socialpedagogisk grund när det kommer till delaktighet och inklusion spelar stor roll, det är viktigt att göra alla barn delaktiga oberoende av olikheter och en utmaning inom socialpedagogiken är att inkludera föräldrar och barn i uppbyggandet av verksamheten.

Ett viktigt mål i den pedagogiska verksamheten med invandrarbarn är att motverka fördomar. Fördomar bygger på okunskap, därför är det av stor vikt att pedagoger utvecklar kunskap om andra kulturer. Jag kan sammanfatta min studie på så vis att genom att uppnå målet med ett fördomsfritt förhållningssätt i den pedagogiska verksamheten, är det viktigt med tidigare kunskap och medvetenhet om kulturella beteendemönster, samt ett mångfaldstänkande med en socialpedagogisk grund. Ett mångfaldstänkande och ett öppet förhållningssätt motverkar också till att fördomar och stereotypa åsikter byggs upp. Här nedan har jag med hjälp av en bild försökt att förklara konklusionen med mitt arbete.

Figur 3 Konklusion. Faktorer i den pedagogiska verksamheten med invandrarbarn som kan leda till ett fördomsfritt förhållningssätt bland pedagoger.

8.3 Förslag till fortsatt forskning

Hermansson Hans-Erik och Winman Thomas (2008:251) menar att en viktig utmaning för socialpedagogiken inom dagvården idag är att möta det mångkulturella perspektivet genom att låta barn och föräldrar med annan etnisk bakgrund vara med och utforma daghemmet. Detta är någonting jag skulle ge förslag till fortsatt forskning, det vill säga huruvida man kan öka föräldrarnas engagemang och deltagande i den mångkulturella verksamheten på ett daghem.

En viktig grund inom socialpedagogiken är att inneha en helhetssyn i arbetet med individen. I arbetet med barn spelar föräldrarna och hemmet en stor roll. Därför skulle det vara intressant att studera hur samarbetet med föräldrar till invandrarbarn kunde utformas och detta samarbete skulle även vara ett effektivt sätt för pedagogerna att utveckla deras kunskapsgrund i ett interkulturellt arbete i en mångkulturell miljö.

KÄLLOR

Aveyard, Helen. 2010, *Doing a literature review in health and social care - a practical guide. Andra upplagan*. England: Open University Press, 170 s.

Bergqvist Pernilla & Karlsson Karin. 2005, *Samarbete mellan bibliotek och förskola – En studie om huruvida samarbete kan främja barns och särskilt invandrabarns språkutveckling*. Magisteruppsats i Biblioteks- och Informationsvetenskap, Högskolan i Borås/Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap (BHS), s. 81. Tillgänglig: <http://bada.hb.se/handle/2320/1344>, Hämtad 25.4.2013

Berthelsen, Donna & Karupiah, Nirmala. 2011, *Multicultural education: The understandings of preschool teachers in Singapore*. I: Australasian Journal of Early Childhood, Vol. 36, Nr. 4, s. 38-42. Tillgänglig: http://eprints.qut.edu.au/45903/1/Karupiah_%26_Berthelsen_2011_Multicultural_education_AJEC.pdf, Hämtad 15.3.2013

Björck-Åkesson, Eva. 2009, Specialpedagogik i förskolan. I: Sandberg, Annette. *Med sikte på förskolan – barn i behov av stöd*. Lund: Studentlitteratur, s. 17-33

Björck-Åkesson, Eva & Granlund, Mats. 2004, Delaktighet – ett centralt begrepp i WHO:s klassifikationer av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa (ICF). I: Malmånder, Ove & Tideman, Magnus, red. *Delaktighetens språk*. Lund: Studentlitteratur, s. 29-46

Colombo, Michaela W. 2007, *Developing Cultural Competence: Mainstream Teachers and Professional Development*. I: Multicultural Perspectives, Vol. 9, Nr. 2, s. 10-16. Hämtad: 30.5.2013

Deveney, Barbara. 2007, *How well-prepared do international school teachers believe themselves to be for teaching in culturally diverse classrooms?* I: Journal of Research in International Education, Vol. 6, Nr. 3, s. 309-332. Hämtad 23.4.2013

Ericson, Sonia. 2012, *Barns språkliga och kommunikativa utveckling i en interkulturell miljö – Ett utvecklingsarbete i förskolan*. Regionalt Utvecklingscentrum (RUC) vid Umeå Universitet, s. 24. Tillgänglig: http://www.use.umu.se/digitalAssets/115/115691_barns-språkliga-och-kommunikativa-utveckling-i-en-interkulturell-milj-2012.pdf, Hämtad 17.4.2013

Friberg, Febe (red.). 2006, Dags för uppsats – Vägledning för litteraturbaserade examensarbeten. Lund: Studentlitteratur, 154s.

Forsberg, Christina & Wengström, Yvonne . 2008, *Att göra systematiska litteraturstudier*. Stockholm: Författarna och Bokförlaget Natur och Kultur, 215 s.

Fossum, Bjöörn (red.) 2007, *Kommunikation, samtal och bemötande i vården*. Lund: Studentlitteratur AB, 445 s.

Granskär, M. & Höglund-Nielsen, Birgitta. 2008, *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård*. Lund: Studentlitteratur AB, 210 s.

Granskär, Monica & Höglund-Nielsen, Birgitta. 2012, *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård*. Lund: Studentlitteratur AB, 249 s.

Gustavsson, Anders. 2008, Vår tids socialpedagogik. I: Gustavsson, Anders et. al. *Meningsskapande och delaktighet, om vår tids socialpedagogik*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB, s. 9-43

Hanssen, Ingrid. 2007, *Omvårdnad i ett mångkulturellt samhälle*. Lund: Studentlitteratur AB, 296 s. Tredje upplagan.

Hermansson, Hans-Erik & Winman, Thomas. 2008, Skola, social integration och pedagogik. I: Gustavsson, Anders et. al. *Meningsskapande och delaktighet, om vår tids socialpedagogik*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB, s. 251-262

Holm, Gunilla & Londen, Monica. 2010, *The discourse on multicultural education in Finland: education for whom?* I: Intercultural Education, Vol. 21, Nr. 2, s. 107-120.
Hämtad: 20.3.2013

Holm, Gunilla & Mansikka, Jan-Erik. 2011, *Teaching minority students within minority schools: teacher's conceptions of multicultural education in Swedish-speaking schools in Finland*. I: Intercultural Education, Vol. 22, Nr. 2, s. 133-144. Hämtad 15.2.2013

Hughes Patrick & MacNaughton Glenda. 2007, *Teaching respect for cultural diversity in Australian early childhood programs : a challenge for professional learning*. I: Journal of Early Childhood Research, Vol. 5, Nr. 2, s. 189-204. Hämtad 19.2.2013

- Hämäläinen, Juha & Kurki, Leena. 1997, *Sosiaalipedagogiikka*. Porvoo: WSOY kirjapainoyksikkö, 254 s.
- Hämäläinen, Juha. 1999, *Johdatus sosiaalipedagogiikkaan*. Kuopio : Kansanterveystieteen ja yleislääketieteen laitos, 104 s.
- Jacobsen, Dag Ingvar. 2007. *Förståelse, beskrivning och förklaring - Introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur, 327 s.
- Jokikokko, Katri. 2005, *Interculturally trained Finnish teachers's conception of diversity and intercultural competence*. I: Intercultural Education, Vol. 16, Nr. 1, s. 69-83. Hämtad: 23.4.2013
- Kasmarvik, Katarina Agneta. 2012, *Flerspråkighet i förskolan – Stimulering av barns flerspråkighet i förskolan*. Magisteruppsats, avancerad nivå , Malmö högskola/Lärarutbildningen, s. 68. Tillgänglig: <http://dspace.mah.se/bitstream/handle/2043/13758/exarbetemagisterpublicering.pdf?sequence=2>, Hämtad 19.2.2013
- Lahdenperä, Pirjo. 2004, *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*. Författarna och Lund: Studentlitteratur, 178 s.
- Lahdenperä, Pirjo & Lorentz, Hans (red.) 2010, *Möten i mångfaldens skola – interkulturella arbetsformer och nya pedagogiska utmaningar*. Lund: Studentlitteratur, 202 s.
- Lorentz, Hans & Bergstedt Bosse. 2006, *Interkulturella perspektiv: pedagogik i mångkulturella lärandemiljöer*. Lund: Studentlitteratur, 272 s.
- Lorentz, Hans. 2009, *Skolan som mångkulturell arbetsplats: att tillämpa interkulturell pedagogik*. Lund: Studentlitteratur, 212 s.
- Lunneblad, Johannes. 2009, *Den mångkulturella förskolan, motsägelser och möjligheter*. Lund: Studentlitteratur, 146 s.
- Madsen, Bent. 2001, *Socialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur, 224s.
- Madsen, Bent. 2006, *Socialpedagogik, integration och inklusion i det moderna samhället*. Lund: Studentlitteratur, 301 s.

Molin, Martin. 2004, Delaktighet inom handikappområdet – en begreppsanalys. I: Malm-lander, Ove & Tideman, Magnus, red. *Delaktighetens språk*. Lund: Studentlitteratur, s. 61-80

Nationalencyklopedin Tillgäng-

lig: http://www.ne.se/interkulturell?i_h_word=Interkulturell+kompetens Hämtad 20.2.2013

Paavola Heini & Talib Mirja-Tytti. 2010, *Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa*. Juva: Bookwell Oy, s. 241

Samuelsson, Ingrid Pramling & Sheridan Sonja. 2006, *Lärandets grogrund: Perspektiv och förhållningssätt i förskolans läroplan*. 2 uppl; Lund: Studentlitteratur, 152 s.

Sharif, Hassan. 2008, Mångkultur, skola och interkulturell pedagogik. I: Gustavsson, Anders et al. *Meningsskapande och delaktighet, om vår tids socialpedagogik*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB, s. 105-119

Stakes. 2005, *Grunderna för planen för småbarnsfostran. En korrigerad upplaga (version II)*. Tillgänglig: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/2e130087-8320-4be7-b07d-218aa17e6873>, Hämtad 14.2.2013

Stier, Jonas & Sandström Kjellin, Margareta. 2009, *Interkulturellt samspel i skolan*. Lund: Studentlitteratur. 157 s.

Svensk synonymordbok. Tillgänglig:

<http://www.synonymer.se/?query=perspektiv&SOK=s%C3%B6k>, Hämtad 5.11.2013

BILAGOR

Bilaga 1. Inkluderade artiklar i litteraturstudien

Databas	Sökord	Träffar	Antal använda artiklar
Academic Search Elite (EBSCO)	Intercultural competence AND communication AND preschool	8	1
Google Scholar	Developing kindergarten teacher's intercultural competence	1:a träff	1
Google Scholar	Samarbete mellan pedagoger och invandrarbarn	1:a träff	1
Google Scholar	Samarbete mellan pedagoger och invandrarbarn	2:a träff	1
Urval: Manuell sökning	Katri Jokikokko		1
Urval: Manuell sökning	Gunilla Holm		1
Urval: Manuell sökning	Barbara Deveney		1

Bilaga 2. Tabell över artiklar

Nr/Författare	År	Titel	Metod	Syfte	Resultat
1. Jonas Stier et al.	2012	Diversity management in pre-schools using a critical incident approach	Kvantitativ och kvalitativ forskningsmetod	Erbjuda en djupare insyn när det kommer till interkulturell kompetens än vad vanliga modeller rörande interkulturell sensitivitet och interkulturell kompetens ger.	Pedagogutbildare och pedagoger borde jobba mer systematiskt med interkulturell pedagogik och med interkulturell kommunikation. Icke verbal kommunikation spelar här en stor roll.
2. Katri Jokikokko	2005	Interculturally trained Finnish teachers' conceptions of diversity and intercultural competence	Kvalitativ och kvantitativ forskningsmetod	Beskriva nyutexaminerade pedagogers föreställningar kring mångfald i deras arbeten samt deras uppfattningar om behovet av interkulturell kompetens under deras första arbetsår som nyutexaminerad.	Mångfald anses omfatta mer än etnicitet och språk. Interkulturell kompetens anses istället för specifiktrelaterade egenskaper vara byggt på ens egna förhållnings-sätt gällande dessa punkter.
3. Gunilla Holm & Monica Londen	2010	The discourse on multicultural education in Finland: education for whom?	Kunskapsöversikt	Syftet med artikeln är att analysera diskursen om mångkulturell utbildning i Finland genom att granska den nationella läroplanen och de kommunala läroplanerna samt styrdokument gällande utbildning och läroplanernas studieprogram.	Den existerande mångfalden innefattande tvåspråkighet, två folkkyrkor och den samiska ursprungsbe-folkningen anses inte vara en del av den mångkulturella undervisningen. Kulturell mångfald begränsas till etnisk diversitet samt till invandrar-nas språkliga och religiösa mångfald.

4. Barbara Deveney	2007	How well-prepared do international school teachers believe themselves to be for teaching in culturally diverse classrooms?	Kvalitativ och kvantitativ forskningsmetod	Undersöka hur pedagoger i en internationell skola i Thailand anser sig ha fått skolning i att undervisa personer från en annan kulturell bakgrund än de själva samt ta reda på om erfarenhet leder till kulturell sensibilitet	Pedagogerna kommer nödvändigtvis inte att under studietiden utveckla en kulturell sensibilitet. Däremot kan de genom erfarenheter av att undervisa människor från andra kulturer, bli framgångsrika i sitt yrke som pedagog.
5. Sonia Ericson	2012	Barns språkliga och kommunikativa utveckling i en interkulturell miljö – ett utvecklingsarbete i förskolan	Utvecklingsarbete i rapportform finansierad av Regionalt Utvecklingscentrum (RUC) vid Umeå Universitet	Genom ett utvecklingsarbete stärka daghem- och modersmålspedagogernas kompetens i språkutvecklande arbetssätt och förhållningssätt samt utveckla verksamheten till att bli präglad av ett interkulturellt förhållningssätt	Det finns hinder i dagens organisation att utveckla barns språkliga och kommunikativa utveckling på daghemmet. Modersmåls- och förskoleverksamheten har få möjligheter att utveckla samarbetet genom att organisationen ser ut som den gör
6. Pernilla Bergqvist och Karin Karlsson	2005	Samarbete mellan bibliotek och förskola – En studie om huruvida samarbete kan främja barns och särskilt invandrabarns språkutveckling	Kvalitativ forskningsmetod	Studera hur samarbete mellan bibliotek och daghem kan främja språkutvecklingen, särskilt bland barn med invandrabakgrund	Bibliotekarierna och pedagogerna anser att tvåspråkiga barn behöver extra stöd och att det tar längre tid att lära sig två språk. Barn behöver kommunicera på deras första, såväl som på deras andra språk för att få en förståelse för det svenska språket.

7. Michaela W. Colombo	2007	Developing Cultural Competence: Mainstream Teachers and Professional Development	Kvalitativ och kvantitativ forsknings-metod	Beskrivning av av ett program (PAL) som ska bygga kulturella broar mellan hem och skola samt resultatet från en kurs i professionell utveckling (PD-kurs). I artikeln diskuteras element från PD-kursen som är viktiga för att öka kulturell kompetens bland pedagoger	PD har potential att förbättra utbildnings-möjligheter för elever från en kulturell och språklig mångfald. PD-erbjudare måste känna igen att deltagare har olika grader av kulturell medvetenhet, speciellt när det kommer till evenemang som deltagarna borde uppmärksamma och ta del av, samt erbjuda en riklig möjlighet för blandade grupp-diskussioner
------------------------	------	--	---	--	---

